

Rapport

Låntagaravtal och bibliotekskort för barn

Malin Magnusson Barle, bibliotekskonsulent barn & unga,
Länsbibliotek Dalarna
Sara Strömberg, central personuppgiftsföreträdare,
Biblioteken i Falun
Ann-Sofie Köpmans, samordnare för Dalabiblioteken,
Länsbibliotek Dalarna

20241009

Innehåll

Låntagaravtal och bibliotekskort för barn	4
Inledning.....	4
Uppdraget	4
Syftet med rapporten.....	5
Kartläggning av befintliga rutiner.....	5
Träff med barn- och unganätverket	6
Förutsättningar för samverkan	6
Dalabibliotekens framväxt	6
Personuppgifter och sekretesskyddade uppgifter	8
Skolbibliotek som ingår i Dalabiblioteken	9
Dialogträffarna	9
Vad har vi sett och hört?	10
Låntagaravtalet	10
Upplevda problem.....	10
God erfarenheter och förslag på hur problemen kan lösas.....	11
Bibliotekens externa kommunikation	12
Upplevda problem.....	12
God erfarenheter och förslag på hur problemen kan lösas.....	12
Samverkan med skolan	14
Upplevda problem.....	14
God erfarenheter och förslag på hur problemen kan lösas.....	14
Bibliotekens interna kommunikation	15
Upplevda problem.....	15
God erfarenheter och förslag på hur problemen kan lösas.....	15
Ansvar och handlingsutrymme	16
Upplevda problem.....	16
God erfarenheter och förslag på hur problemen kan lösas.....	17
Arbetsgruppens reflektioner och förslag	17
Barnrätt.....	17
Förslag	18
Låntagaravtalet	18
Bibliotekens externa kommunikation	19
Förslag	19
Samverkan med skolan	19
Förslag	20

Bibliotekens interna kommunikation	20
Förslag	20
Ansvar och handlingsutrymme	20
Förslag	21
Frågor och åtgärder.....	21
Frågor och svar	21
Praktiska lösningar som genomförts	22
Gallring av pappersavtal.....	22
Justering av avtalens längd.....	22
Sammanfattning av avtalet	22
Avslutning.....	22
Bilaga 1.....	24
Sammanställning enkät Låntagaravtal för barn Dalabiblioteken	24
Bilaga 2.....	41
Workshop låntagaravtal och bibliotekskort för barn	41
Inledning (fakta: bakgrund, process)	41
Värderingar- och rättighetsfrågor (estetisk och reflekterande domän)	42
Dialog kring interna administrativa frågor + avslutning (produktionens domän, handling)	43

Låntagaravtal och bibliotekskort för barn

Inledning

Våren 2023 gick biblioteken i Dalarna stegvis in i samarbetet Dalabiblioteken och det nya bibliotekssystemet Quria implementerades. I samband med detta infördes ett gemensamt låntagaravtal som varje låntagare i bibliotekssamarbetet måste godkänna för att få använda Dalabibliotekens tjänster.

Samtidigt började det höras röster inom Dalabibliotekens barn- och unganätverk. Flera medarbetare på biblioteken hade identifierat problem i olika situationer vad gäller barnen och låntagaravtalen. På hösten uppvaktade ett av biblioteken i samarbetet länsbiblioteket angående avtalsfrågan. Biblioteksmedarbetare signalerade att de kände stor frustration. En medarbetare formulerade ett öppet brev, där man beskrev situationer och upplevelser på biblioteket av att barn hamnade i ofördelaktiga situationer vad gällde bibliotekskort och biblioteksbesök. Medarbetare på ett annat bibliotek upplevde även de att man inte kunde arbeta i enlighet med barnrätt, att ge barn tillgång till bibliotekets medier och att man behövde neka barn att låna på grund av att de saknade undertecknade avtal.

Länsbibliotekets barn- och ungakonsulent bjöd därför in till ett digitalt samtal i november angående frågan om låntagaravtal för barn. Samtalet fortsatte sedan i december då en halv dags nätverksträff ägnades åt frågan. Förhoppningen med dessa första orienterande samtal var att få en bredare bild av vad skavet och frustrationen kring låntagaravtalen egentligen handlade om. En annan spännande fråga var varför det syntes så stora skillnader i hur man upplevde problemet: från vissa medarbetare och bibliotek höjdes starka röster, från andra hördes ingenting. Vad berodde det på?

Uppdraget

Ett av de tydligaste medskicken från samtalen inom barn- och unganätverket till Dalabibliotekens styrgrupp, var att det behövde utses en arbetsgrupp med uppgift att ta avtalsfrågan vidare. Utifrån de frågeställningar och synpunkter som lyfts av barnnätverket formulerade styrgruppen följande övergripande mål för Dalabiblioteken under 2024:

- Arbetet med barnrätt fördjupas. Särskilt fokus ägnas frågan om barnperspektivet kontra GDPR när det gäller låneavtalet för barn samt ge förslag på hantering.

Styrgruppens arbetsutskott hade sitt första möte för året 10 januari och då lyftes frågan om hur man kunde gå vidare. Malin Magnusson Barle, länsbibliotekets barn- och ungakonsulent och länsbibliotekets samordnare för Dalabiblioteken, Ann-Sofie Köpmans, fick då i uppdrag att ta fram ett förslag. Det presenterades på nästa möte med styrgruppens arbetsutskott 6 februari. Eftersom frågan rör de grundläggande förutsättningarna för samverkan så deltog också Sara Strömberg, central personuppgiftsföreträdare i värdkommunen Falun.

Det förslag som presenterades för arbetsutskottet godkändes och beslutades sedan av styrgruppen 23 februari. Då anslöt också två chefer till arbetsgruppen; Pär Ohlsson, Leksand, och Maria Morén, Ludvika. De deltog i arbetsgruppens framtagande av enkätfrågor.

Förslaget till process bestod av fyra olika delar:

1. Kartläggning av befintliga rutiner kring låntagaravtalet för barn via en enkät till samtliga bibliotek.
2. Information och dialog på nätverksträffen för barn och unga 18 april 2024.
3. Information och dialog kring förutsättningarna för samverkan i samband med personuppgiftsföreträdarnas information om ändrade rutiner på samtliga bibliotek i maj 2024.
4. Digitala träffar med flera bibliotek för dialog kring hur vi går vidare. Från varje bibliotek bjöds chef, personuppgiftsföreträdare samt barnbiblioteksmedarbetare in.

Syftet med rapporten

Arbetsgruppens uppdrag omfattade inte en slutrapport. Frågornas komplexitet och kollegornas engagemang gör dock att det känns viktigt att försöka sammanfatta processens resultat så att de kan tjäna som underlag för nästa steg: vidare diskussioner och beslut i styrgruppen. I rapportens näst sista kapitel framförs arbetsgruppens reflektioner och förslag, I sista kapitlet *Frågor och åtgärder* finns också svar på åtminstone några av de konkreta frågor som våra kollegor ställt.

Vi hoppas vidare att rapporten kan bidra till att inkludera fler kollegor i det fortsatta arbetet – frågor om barn och ungas tillgång till Dalabibliotekens tjänster berör, på olika vis, oss alla. Självklart vill vi även gärna dela med oss av resultaten till nätverk och bibliotek utanför Dalabiblioteken. De frågor och synpunkter som våra kollegor lyft är högaktuella på många håll i landet.

Kartläggning av befintliga rutiner

Utifrån inspelen från samtalen inom barn- och unganätverket tog arbetsgruppen fram ett antal frågor som skickades ut via en enkät till samtliga bibliotek. Det var många frågor vi ville ställa, men för att

enkäten inte skulle bli oöverstigligt svår att besvara togs några av dem bort. De finns dock kvar och är möjliga att användas i en kommande större kartläggning.

I slutet på mars skickades enkäten med e-post till alla folkbiblioteken i Dalarna. Biblioteken uppmanades att samlas och svara på frågorna tillsammans, så att åtminstone de tre perspektiven chef, barnbibliotekarie och lokal personuppgiftsföreträdare skulle finnas med. Tanken var att man genom att besvara frågorna tillsammans redan nu skulle förberedas inför de kommande digitala dialogträffarna.

13 av 15 bibliotek besvarade enkäten, och svaren har sammanställts av länsbibliotekets barn- och ungakonsulent (se bilaga 1).

Träff med barn- och unganätverket

När enkäten skickades ut bad vi om snabb återkoppling för att hinna sammanställa svaren inför den nätverksträff med barn- och unganätverket den 18 april som var inplanerad sedan länge.

Sammanställningen presenterades vid träffen och fungerade som samtalsunderlag under dagen. Deltagarna fick också en introduktion av lagar och regler som stärker barns rätt och som vi i samarbetet är styrda av. Medarbetare från nio bibliotek deltog. Materialet från dagen lades sedan ut i Dalabibliotekens team tillsammans med reflektioner från träffen.

De upplevda problem och goda erfarenheter som lyftes på nätverksträffen redovisas i kapitlet *Vad vi sett och hört*, tillsammans med reflektioner från enkäten och dialogträffarna.

Förutsättningar för samverkan

I maj informerade de lokala personuppgiftsföreträdarna på varje bibliotek sina kollegor om de uppdaterade arbetsrutinerna. Revidering av Dalabibliotekens arbetsrutiner genomförs två gånger per år. Vid det informationstillfället passade personuppgiftsföreträdarna på att repetera delar av förarbetet inför Dalabiblioteken och vilka förutsättningar som gäller för bibliotekssamverkan mellan kommunerna.

Dalabibliotekens framväxt

I Dalabiblioteken sker samverkan mellan folkbiblioteken i Dalarnas femton kommuner samt Region Dalarna via Länsbibliotek Dalarna. Det övergripande syftet är att ge en bättre och mer likvärdig service till samtliga invånare i Dalarna. Ett omfattande förarbete har gjorts för att samverkan ska vara möjlig. Här följer några exempel:

- 2016–2017: En förstudie och kartläggning genomfördes för att undersöka förutsättningarna för samverkan. Bibliotekscheferna

beslutade att gå vidare och projektet förankrades i kommunerna.

- 2018: Dataskyddsförordningen trädde i kraft i maj. Länsbibliotek Dalarna anställde en samordnare för Dalabiblioteken. Upphandlingsgrupp samt webb- och kommunikationsgruppen startades och fick i uppdrag att förbereda inför upphandling av bibliotekssystem och webb.
- 2019: En extern konsult genomförde en omfattande risk- och sårbarhetsanalys. I arbetet deltog även länsbibliotekets samordnare, upphandlingsgruppen och representanter från det nystartade DSO-nätverket i Dalarna. I december överlämnade konsulten ett omfattande material där en del var ett förslag till gemensamma arbetsrutiner för Dalabiblioteken.
- 2019: Under samma år var kommunjuristerna i Falun respektive Hedemora delaktiga i arbetet med att färdigställa ett samverkansavtal för Dalabiblioteken.
- 2020–2021: En särskild arbetsgrupp bildades för att bearbeta det förslag till gemensamma arbetsrutiner som överlämnats av konsulten. Arbetet pågick under hela året med att tolka rutinerna och komplettera med verksamhetsrutiner. En uppdaterad version av arbetsrutinerna överlämnades i januari 2021 till personuppgiftsföreträdarkommissionen som startats redan under hösten. I samband med överlämningen övertog personuppgiftsföreträdarkommissionen ansvaret för arbetet med de gemensamma rutinerna. Personuppgiftsföreträdarkommissionen påbörjade då också arbetet med att förbereda utbildning för alla medarbetare inför den kommande implementationen av nytt bibliotekssystem.
- 2021: Samordningsgruppen (som till en början kallades projektledargruppen) startades för att stödja koordineringen mellan arbetsgrupperna.
- 2020–2022: I samband med att styrgruppen enades om gemensamma avgifter tog de också beslut om att föreslå att samtliga förseningsavgifter skulle tas bort och att inga ersättningsavgifter skulle tas ut för lån till barn eller av barnmedier. Beslut kring detta togs i samtliga kommuner.
- 2022: Upphandling av bibliotekssystem och webb blir färdig. Fortbildning för samtliga medarbetare genomförs genom besök i de femton kommunerna. Fortbildningen genomförs av den centrala personuppgiftsföreträdarkommissionen och länsbibliotekets samordnare samt övriga bibliotekskonsulenter på länsbiblioteket.
- 2023: Implementation och extern lansering av Dalabiblioteken. Under året genomförs också en utvärdering av

Dalabibliotekens arbetsformer. Personuppgiftsföreträdargruppen och samordningsgruppen arbetar med att implementera den årsplanering enligt en PDCA-cykel som beskrivs i samverkansavtalet.

I och med det omfattande arbete som har gjorts har Dalabiblioteken tydliga rutiner kring hantering av person- och sekretesskyddade uppgifter. En del av de beslut som har tagits under den förberedande processen gagnar också barn och ungdomar:

- Förseningsavgifterna har tagits bort helt för alla låntagare.
- Barn kan få bibliotekskort från 4 års ålder. Då krävs godkännande från vårdnadshavaren.
- Det är möjligt för ungdomar från 13 år att på egen hand skaffa ett bibliotekskort utan vårdnadshavarens godkännande. Ungdomen behöver visa legitimation.
- Inga ersättningsavgifter tas ut för barnmedier som skadas eller tappas bort. Barn och ungdomar under 18 år behöver aldrig betala ersättningsavgifter för något som är skadat eller borttappat.
- Bibliotekssekretess gäller för ungdomar från 13 år och uppåt. En vårdnadshavare kan alltså inte via biblioteket få information om vad ett barn som är över 13 år har lånat.

Personuppgifter och sekretesskyddade uppgifter

Samarbetet inom Dalabiblioteken regleras genom ett samverkansavtal där också ett datadelningsavtal ingår. Det senare måste finnas enligt dataskyddsförordningen (GDPR) och beskriver hur arbetet med personuppgifter ska hanteras. Med stöd av kommunallagen 9 kap 37§ om förenklad avtalssamverkan och 10 kap 2 § OSL, medger samverkansavtalet också att sekretessbelagd information om lån delas mellan kommunerna.

Varje organisation som hanterar personuppgifter måste tydligt kunna klargöra syfte och ändamål – vad man gör och varför. I Dalabiblioteken är syftet med insamlingen av personuppgifter att kunna bedriva biblioteksverksamhet och ändamålet att bedriva biblioteksverksamhet i enlighet med bibliotekslagen = rättslig grund.

Men ändamålet får inte vara för omfattande i förhållande till den verksamhet som bedrivs. Vi måste inte dela personuppgifter mellan dalakommunerna för att uppfylla bibliotekslagens krav på folkbibliotek, men vi vill göra det eftersom vi har valt att samarbeta för att ge en mer likvärdig service. Vi löser detta genom att använda avtal som rättslig grund: datadelningsavtalet kommunerna emellan och ett låntagaravtal med varje låntagare.

Låntagaravtalet ger Dalabiblioteken rätt att hantera de flesta av låntagarnas uppgifter som personnummer, namn och adress men vissa personuppgifter får vi bara hantera med låntagarens samtycke (och vissa inte alls). Den registrerades rättigheter är omfattande i lagtexten och särskilt skyddsvärda anses barn och ungas personuppgifter vara. Dalabibliotekens gemensamma rutindokument beskriver sedan i detalj hur personuppgifter och sekretessbelagda uppgifter ska hanteras på ett säkert sätt i den praktiska verksamheten.

Skolbibliotek som ingår i Dalabiblioteken

Dalabiblioteken är i första hand ett samarbete mellan folkbiblioteken i Dalarna. Det har dock funnits möjlighet för de kommuner som önskat att låta skolbibliotek ingå i samarbetet. De skolbibliotek som ingår kommer då i praktiken att fungera som ett folkbibliotek, vilket innebär att de måste anpassa sig efter de gemensamma arbetsrutinerna för Dalabiblioteken. En stor skillnad för de skolbibliotek som ingår är att de då behöver ett undertecknat låntagaravtal från vårdnadshavaren för att kunna ge eleven ett bibliotekskort. Detta behövs inte för skolbibliotek som är en del av skolan.

Dialogträffarna

Ett viktigt mål i processen kring låntagaravtal och bibliotekskort för barn har varit att försöka lyfta flera olika perspektiv. Vid utskicket av enkäten uppmanade vi chef, personuppgiftsföreträdare och medarbetare från barnverksamheten att svara på frågorna tillsammans. Inbjudan till dialogträffarna riktade sig sedan även den till de tre olika målgrupperna.

Samtliga bibliotek deltog i fyra digitala träffar under maj, juni och augusti. Från de flesta biblioteken deltog chef, personuppgiftsföreträdare och medarbetare från barnverksamheten. Några av deltagarna från de små biblioteken deltog som representanter från två, och vid ett tillfälle till och med tre, perspektiv.

Träffarna var tre timmar långa och hade planerats med en förhoppning att stimulera till dialog mellan deltagarna och få fram både känslor och olika perspektiv. Upplägget bestod av tre övergripande delar. I bilaga 2 finns körschemat med utförligare information om upplägget.

1. Inledning med fokus på fakta, bakgrund och process. Vi ville försöka tydliggöra vad frågan handlar om och visa var vi har gjort hittills. Hur kan vi fortsätta att bygga på det vi redan har gjort, med målet att äga frågan tillsammans?
2. I den här delen ville vi lyfta sådant som berör och väcker känslor, ge bekräftelse och förhoppningsvis nya perspektiv. Vi ville också låta deltagarna fundera över möjligheter och handlingsutrymme – på sina bibliotek men också och inom sig själva.

3. Avslutningsvis inbjöd vi till dialog kring interna administrativa frågor för att se olika möjligheter kring vad vi skulle kunna göra direkt och vad som skulle vara möjligt eller önskvärt på längre sikt.

Vad har vi sett och hört?

I det följande kapitlet sammanfattar vi vad vi har uppfattat under nätverks- och dialogträffar samt i enkätsvaren i kartläggningen. Vi beskriver dels upplevda problem, dels goda erfarenheter och våra kollegors förslag till lösningar. Texten är uppdelad i de olika ämnesområden som vi ser som centrala i processen kring låntagaravtal och bibliotekskort för barn.

Låntagaravtalet

Upplevda problem

Under vår process har flera medarbetare haft synpunkter på utformningen av låntagaravtalen. De upplevs som svåra att förstå och för långa och förenklingar önskas. En konkret sak som lyfts är att av de pappersavtal som kommer in så saknas underskrift på ungefär en tredjedel eftersom det görs först på den tredje och sista sidan.

Till detta kommer språksvårigheter för de som talar andra språk än svenska. Det kan i sin tur skapa oro eftersom man inte vet vad man skriver på och vad det innebär. Översättningar har gjorts till några olika språk, men fler översättningar önskas samt även en lättläst version.

Även barn och ungdomar med funktionsnedsättning kanske inte har förståelse för vad ett låntagaravtal innebär och är därför mer beroende av sina vårdnadshavare för att få hjälp att skaffa ett bibliotekskort. Detta kan också gälla barn i social utsatthet som kan bli extra utsatta om deras vårdnadshavare inte har möjlighet att underteckna låntagaravtalet.

Att vårdnadshavare inte kan underteckna låntagaravtal hemifrån för sina barn skapar också merarbete i de fall då pappersavtal används. Biblioteken i de olika kommunerna jobbar också olika när det gäller pappersavtalen och en osäkerhet råder i vissa fall kring rutinerna. De bibliotek som ser användandet av pappersavtal som ett sätt att nå så många barn och vårdnadshavare som möjligt har fått en stor mängd avtal att hantera. Att behöva spara avtalen i pärmar och sedan regelbundet gallra upplevs som alltför arbetskrävande. Att skicka påskrivna pappersavtal via internposten, till exempel från skolorna till biblioteket upplevs som osäkert.

Ungdomar från 13 år kan skaffa bibliotekskort utan vårdnadshavares underskrift men måste då kunna visa legitimation. Även det upplevs som ett hinder eftersom alla ungdomar inte har ett id-kort.

Goda erfarenheter och förslag på hur problemen kan lösas

Det finns också bibliotek som tycker att det fungerar bra med avtalen. Några har alltid haft avtal och tycker inte att det är ett problem och andra har hittat bra rutiner som alla känner till och följer. En annan aspekt på kravet att vårdnadshavare behöver komma till biblioteket för att underteckna avtalet har givit många nya kontakter.

Många tycker dock att låntagaravtalen skulle kunna förenklas och göras mer tilltalande för både barn och vuxna. Några har redan gjort färdiga paket med avtal, information och ett frankerat kuvert som kan delas ut i informationsdisken. Dessa skulle kunna göras både fina och roliga samtidigt som de innehåller tydlig information om att det inte finns några avgifter kopplade till barns lån av medier.

En sådan hantering av pappersavtal innebär också administrativt arbete som kräver tydliga rutiner. Det är därför ett starkt önskemål att få till digital signering hemifrån även för vårdnadshavare. När det gäller hanteringen av pappersavtal så har biblioteken olika sätt att arbeta. Några uttrycker att det är värt det extra arbetet med pappersavtalen om det är ett sätt att nå fler barn. Men en oro lyfts också kring den ökade arbetsbördan för medarbetarna som i några fall upplevs som enorm.

Översättningar av avtal på flera språk skulle underlätta kommunikationen och förståelsen för vad låntagaravtalet innebär.

Ett önskemål när det gäller ungdomar 13–17 år är att ta bort legitimationskravet eftersom alla inte har legitimation.

Ett annat förslag som lyfts är att undersöka möjligheten att någon annan än vårdnadshavaren skulle kunna underteckna låntagaravtalet för barn, exempelvis mor- eller farföräldrar.

Flera av förslagen som lyfts är kopplade både till bibliotekssystemet och möjligheterna där, men också vad vi har rätt att göra enligt GDPR. Ett sådant är att undersöka om vi inte behöver spara avtalen utan bara registrera i systemet att avtalet undertecknats (som i Legimus). Ett annat önskemål är att vårdnadshavare ska kunna se vad barn upp till 13 år har lånat (jfr 1177). Någon önskar också att vi ska kunna skapa låntagarkonto för de barn som saknar undertecknade avtal och i så fall med begränsade uppgifter: födelsedatum, namn och kontaktuppgifter. Detta konto skulle biblioteket i så fall signera och ansvara för.

Ovanstående förslag skulle i så fall vara ett avsteg från vad GDPR föreskriver och olika perspektiv kring det har lyfts under processen. Flera framhåller att det är viktigt att upprätthålla ett bra skydd för både vårdnadshavare och barn och att vi därför inte kan göra avsteg från GDPR. Andra önskar att vi skulle kunna ta bort låntagaravtalen och exempelvis dela ut bibliotekskort till alla barn vid klassbesök enligt en klasslista utan undertecknade avtal. Någon vill också vända på perspektivet så att biblioteken automatiskt skulle kunna ge alla barn

ett bibliotekskort och att de som inte önskar ett sådant får säga till. Förslag till sätt att undersöka dessa frågor vidare är att vi skulle kunna göra en prövning och ta in en jurist igen. Frågan kan också lyftas nationellt, exempelvis i SKR:s nätverk för folkbibliotekschefer.

Bibliotekens externa kommunikation

Upplevda problem

Ett grundläggande utgångsläge som biblioteken har att jobba utifrån är att inte alla vårdnadshavare kommer till biblioteket. Om man som bibliotek vill undvika en större mängd pappersavtal som ska sparas, upplevs problemet bestå i att få vårdnadshavarna till biblioteket för att signera sina barns avtal digitalt.

Ett problem som beskrivs är att det råder bristande information och kommunikation om avtalet. Vissa föräldrar har inte förstått att det är avgiftsfritt, att det inte är kopplat några försenings- eller ersättningsavgifter till barnets bibliotekskort.

Ett annat problem som tangerar detta och som beskrivs, är upplevelsen av att en del vårdnadshavare vill ha koll på barnets lån, för att veta om det till exempel finns biblioteksmedier hemma som är försenade eller borttappade. Vårdnadshavare kan inte se vilka lån som barnet har på sitt eget bibliotekskort.

En fråga som kom upp i anslutning till detta är, hur vi ska göra med föräldrar som inte vill, törs eller kan underteckna avtalet. Behöver biblioteken ta reda på varför vissa vårdnadshavare inte skaffar bibliotekskort till sina barn?

En central fråga handlar om hur biblioteksmedarbetarna bemöter barn som kommer på egen hand för att låna medier på biblioteket, men som saknar bibliotekskort. Och hur informerar personalen barnen själva om varför avtal behövs?

Goda erfarenheter och förslag på hur problemen kan lösas

Att använda sig av skolan för kommunikation med vårdnadshavare kan innebära att man, som samtliga bibliotek gjort, nyttjar skolornas lärplattformar för att nå vårdnadshavare med information om låntagaravtalen. Vanligt är också att man skickat pappersavtal till lärarna, för vidarebefordran till vårdnadshavarna. Att via skolan dela ut avtal, information och även frankerat kuvert, för vårdnadshavare att återsända avtalet i till biblioteket, är ett sätt. Ett förslag eller idé som nämns är om biblioteket kan skicka hem låntagartavtal direkt via post. Någon beskriver att man gjort ett aktivt val i att skicka så få pappersavtal som möjligt. I stället har man "tjatat" på barnen man möter i skolbiblioteken. Nu uppger man att man slutat tjata och istället har ett antal utskrivna avtal i lånedisken som man skickar med barnen, tillsammans med ett frankerat kuvert. En reflektion som görs är att kommunikationen med vårdnadshavare sker via barnet i viss

utsträckning när man skickar med dem avtal, att barnen får agera budbärare och på så sätt får ett ansvar för kommunikationen.

Att affischera på skolorna om att skaffa bibliotekskort, eller att besöka fritidshemmen vid hämtningstid med signeringsplatta, är andra sätt som nämnts. I de kommuner som har integrerade skolbibliotek i bibliotekssystemet, på dessa finns alltid signeringsplattor på plats.

Förskolan kan precis som skolan användas för information till vårdnadshavare om låntagaravtalen, exempelvis genom mejlutskick. Idéer som lyfts om att nå vårdnadshavarna tidigare än då deras barn går i skolan kan handla om att bjuda in barnen till biblioteksbesök under förskoletiden, eller att biblioteket är på plats på förskolan för att träffa vårdnadshavarna, till exempel vid föräldramöten. Även att nå vårdnadshavarna via barnhälsovården med information om låntagaravtalen nämns, inom ramen för samverkansprocessen Språkslingan Dalarna, då det här redan finns upparbetat samarbete och kommunikationskanaler mellan bibliotek och barnhälsovård lokalt.

Någon säger att biblioteken behöver bli både mer synliga och mer portabla. Vad gäller att synas allmänt, för att nå vårdnadshavare, kan detta innebära att använda sig av sociala medier eller att annonsera i tidning och lokalblad. Att ordna olika lustfyllda "happenings" på biblioteket kommer upp som idéer: öppet hus, att ha goodiebags att dela ut, ordna "Dalabibliotekenloppet". I en kommun har man firat Dalabiblioteken 1 år med fiskdamm för alla barn som antingen har eller som skaffar bibliotekskort.

Genom en tydlig och stor informationskampanj till allmänheten skulle man kunna berätta vad Dalabiblioteken är och står för. Man kunde informera om vad det innebär att underteckna låntagaravtalet, och att det inte finns några avgifter kopplade till låntagare som är barn. Man kunde göra en film som berättar om vikten av bibliotekskort. Kanske en gemensam film inom Dalabiblioteken, men där varje lokalt bibliotek visas upp. Viktigt här är också att informationen finns på olika språk.

Det uppsökande arbetet är centralt när det gäller förslag på hur biblioteket kan nå vårdnadshavare. Två kommuner har bokbuss, i en av dem besöker bussen olika bostadsområden. Att bli mer portabel kan innebära idéer om att bibliotekspersonal tar med signeringsplatta till platser där många hänger, till exempel IKEA, stranden, träningsplatser, mataffärer. Eller att jobba med pop up-verksamhet, och att våga gå till platser där biblioteket inte förväntas vara. En idé finns om att göra hembesök – både fysiskt och via telefon.

Att i ett tidigare steg arbeta strategiskt med det uppsökande arbetet, genom att kartlägga var i kommunen som biblioteket kan nå barn - och även deras vårdnadshavare – nämns som önskvärt. Man beskriver att man skulle använda befintliga nätverk, kanaler och kontakter. Att ha ambassadörer för biblioteket, läsambassadörer, är en idé; en annan

idé handlar om att använda sig av brobyggare med olika områdesfokus. Kan man använda sig kanske av Google translate eller chatGPT i kommunikationen med låntagare när det behövs? En önskan finns om att ta fram lättläst informationsmaterial om avtalet på olika språk. Om man dessutom ökar språkkompetensen på biblioteket eller till exempel använder biblioteksguider och andra förmedlare, även använder muntlig information, skulle biblioteket kunna nå fler på ett bättre sätt. Man skulle kunna vara närvarande vid språkkaféer och mångspråksgrupper. Man skulle fråga barnen. Arbetssätten skulle bidra till att skapa relationer med medborgarna och förhoppningsvis förtroende och tillit till biblioteket.

Samverkan med skolan

Upplevda problem

I enkäten ställde vi frågan om man på biblioteket upplever att de barn som inte har bibliotekskort sätts i någon form av oönskad situation vid klassbesök på biblioteket. 8 av 13 svarade ja på frågan. Dessa angav svar i fritextform som handlade om att barn blir utpekade i gruppen, i situationen, att de blir uppenbart besvikna över att inte få något kort, eller att de inte förstår varför de inte får något kort. Vissa barn upplevs sättas i oönskad situation då de förstår att just deras föräldrar missat att skriva på avtalet. En del bibliotek upplever att det är barn som redan befinner sig i någon form av utsatt situation som blir utpekade i gruppen.

I vissa fall får inte barn låna på lärarkort/klasskort. En del lärare sägs använda det som verktyg för att få vårdnadshavaren att skriva under avtalet. En del lärare kan uttrycka frustration/missnöje över att behöva låna barnets böcker på sitt tjänstekort. Det framgår att det skiljer sig åt hur olika lärare hanterar barn utan eget bibliotekskort vid klassbesök.

Ett bibliotek beskriver det som lite beklagligt och synd att de inte längre kan dela ut bibliotekskorten till barnen i klassen, vilket tidigare varit en ”happening” i förskoleklassen.

Goda erfarenheter och förslag på hur problemen kan lösas

Som redan nämnts i förra avsnittet så är det vanligt att biblioteken skickar låntagaravtal till alla lärare, som skickat avtalen hem med eleverna. Lärarna skickar sedan de ifyllda avtalen i retur till biblioteket. Det finns exempel från en kommun, där lärarna får infobrev med avtal samt frankerade kuvert, vilka delas ut till alla elever inför klassbesök. I informationen framgår det att det är önskvärt med digital signering, men annars skriver man på pappersavtalet. Efter påskrivet avtal gör biblioteket kort som barnet får vid besöket.

Hur gör man vid klassbesök på biblioteket, när en del barn saknar eget bibliotekskort att låna på? 11 av 13 bibliotek svarade i enkäten att barnet får låna på lärarens kort. 2 bibliotek svarade att man då

använder bibliotekets kort ”barn utan lånekort”, ett kort där det utlånade materialet inte registreras på någon specifik låntagare. Vissa kommuner skickar vid den här situationen med barnet ett pappersavtal hem. En kommun nämner att om det finns ett påskrivet avtal för barnet, men det har glömt sitt kort, så letar man reda på låntagaren i systemet.

I några kommuner ses läraren som ansvarig när skolan kommer med barnen till biblioteket på skoltid, och det förväntas därför att barnens lån tas på lärarens tjänstekort. Här upplever man inte problemet med barn i utsatt situation.

I en kommun tar bibliotekspersonalen (i det här fallet skolbibliotekarien) på sig ansvaret, eller ”skulden” som man beskriver det, för att ett barn ej har ett bibliotekskort. Detta för att barnet inte ska känna sig utpekad vid klassbesöket, för att exempelvis vårdnadshavare inte skrivit på avtalet. Nytt avtal skickas med barnet.

Det behövs tydligare information till lärare om vad som gäller vid klassbesök. Det är viktigt att läraren är bättre förberedd inför ett besök för att barnen ska få ett bättre bemötande. Samma rutiner bör gälla för alla lärare och barn vid klassbesök, exempelvis att man överenskommer att alla elever lånar på tjänstekort. Det behövs också tydligare information vad som gäller för tjänstekort/institutionskort, till exempel att det inte gör något om man tappar bort kortet, eller om en bok försvinner, att det är avgiftsfritt.

Det skulle vara bra att ta fram en tydlig enkel information till vårdnadshavare till barn som börjar förskoleklass i samband med skolstart. Även att använda föräldramöten i skolan för att nå vårdnadshavarna.

Bibliotekens interna kommunikation

Upplevda problem

I avsnittet om låntagaravtalet ovan framkommer det att biblioteken har olika upplevelser av hur rutinerna kring hanteringen fungerar. Några tycker att det fungerar bra medan andra upplever en stor arbetsbörda och många hinder i verksamheten.

Goda erfarenheter och förslag på hur problemen kan lösas

Några nämner att de informerar varandra och har dialog på arbetsplatsträffar och verksamhetsmöten kring rutiner och bemötande när barn inte har bibliotekskort. Frågan behöver breddas så att det blir tydligt att den ägs av alla på biblioteket och inte bara de som arbetar med barn och unga, och att även prata mer mellan biblioteken för att få tips och idéer på olika lösningar. Det är viktigt att visa tillit och förtroende för att lösa de problem som uppstår. Ett konkret sätt skulle kunna vara att presentera enkätresultatet från kartläggningen för alla medarbetare.

Önskemål finns också att ta fram en gemensam överenskommelse inom Dalabiblioteken med en checklista liknande den som har tagits fram inom Språkslingan. Det ska vara superenkelt att veta hur man ska göra.

Tydligare information behövs om vad som gäller för institutionskorten.

Alla medarbetare behöver också känna till och använda de översatta låntagaravtalen.

En gemensam kampanj inom Dalabiblioteken med information till lärare och skola skulle även underlätta den interna kommunikationen. Även ett färdigt paket med låntagaravtal, personligt brev, frankerat kuvert och bokmärke skulle underlätta kommunikationen mellan medarbetarna.

Ansvar och handlingsutrymme

Upplevda problem

Något som tydligt framkommer som viktigt för väldigt många är att det ska vara tydligt och enkelt för barn att få låna och få tillgång till biblioteket. Vi måste hyvla ner trösklarna. Detta är det viktigaste, och att inget barn ska behöva hamna utanför. Samtidigt, som även många säger, måste vi skydda barnens personuppgifter, vi måste följa lagen som finns av en anledning, komma ihåg att barns personuppgifter är extra skyddsvärda. Det uttrycks som att vi måste hitta balansen mellan barnrätt och GDPR, för att inte bryta mot något av perspektiven. När gör man rätt och när gör man fel? Någon uttrycker det som svårt och frustrerande, att inte veta att man gör rätt avvägande. En annan beskriver det som att man inte har så stort handlingsutrymme när man står där i disken och ska förklara vad som gäller för att få ett bibliotekskort.

Att äga ett eget bibliotekskort är stort för ett barn, säger någon. Det ryms en självständighet i detta. Biblioteken uppfattar det, som redan nämnts ovan, att en liten del vårdnadshavare inte vill att deras barn ska ha ett eget kort. Var går gränsen för bibliotekets ansvar för att ett barn ska få ett bibliotekskort? Vad är vårdnadshavarens ansvar? Skolans ansvar? Något bibliotek nämner avvägandet mellan barnperspektiv och ”medarbetarperspektiv”, med anledning att arbetsbördan för biblioteksmedarbetarna på vissa ställen blivit hög i arbetet med och hanteringen av låntagaravtalen.

En konkret fråga som lyfts är hur biblioteket ska kunna veta vem som har undertecknat ett pappersavtal som skickats till biblioteket och även vilket ansvar biblioteket har.

Goda erfarenheter och förslag på hur problemen kan lösas

När det gäller de två lagarna GDPR och konventionen om barnets rättigheter kommer frågan upp om det är dags att återigen ta in jurister. Är det läge att se på lösningar ur båda perspektiven och lagarna, nu när Dalabiblioteken är kopplade till ett bibliotekssystem? Förslag ges om att här titta på region Örebros barnrättsliga prövning och analys av barnets bästa när det gäller tillgång till eget bibliotekskort. Även Karlskoga bibliotek nämns som inspiration, då man här tagit bort legitimationskravet för barn 13 år och äldre.

Att genomgå utbildning i barnrätt kommer fram som väg att gå, och att använda Digitekets kurser om barnrätt. Att undersöka hur man gör i andra länder, framför allt i de övriga nordiska länderna, är ett förslag.

Att aldrig säga nej till att ett barn får låna föreslås vara en vägledande regel. Att hålla sig efter det och sedan hitta en praktisk lösning. Tydligaste exemplet på det är att ha ett så kallat ”barnkort” i disken, som barn utan eget kort kan låna på utan att lånen registreras på en individ. 10 av 13 bibliotek anger i enkäten att de har ett sådant kort. Någon funderar över om biblioteket kan ”fulgöra” kort till ett barn, alltså att göra ett kort trots att inget påskrivet avtal finns, för att lösa situation här och nu.

Vi har handlingsutrymme i bemötandet, uttrycker någon. Vi kan jobba aktivt med bemötande i frågan om låntagaravtal för barn. Exempel som nämns är att göra en checklista över hur biblioteket kan planera för och agera i olika situationer.

Ett annat exempel är ett bibliotek som använder sig av inlåsta klasslistor, där barn som har bibliotekskort men inte har detta med sig, kan hittas och få låna.

I frågan om klassbesök på biblioteket där barn saknar eget bibliotekskort finns det kommuner som löser detta genom att lägga ett tydligt ansvar på skolan. Skolan ansvarar för biblioteksbesök som sker under skoltid. Bibliotekets handlingsutrymme diskuteras här i form av att man har rättigheter att vara tydlig mot skolan med vad som gäller under ett klassbesök.

Arbetsgruppens reflektioner och förslag

Barnrätt

Ordet *barnrätt* har använts frekvent under processens gång men med lite olika innebörd. Ibland har det använts som ett slagträ och som GDPR:s diametrala motsats, ibland liktydigt med Barnkonventionen och ibland som ett övergripande begrepp som omfattar alla lagar vars syfte är att skydda och stötta barn och ungas rättigheter – ett synsätt som även arbetsgruppen delar.

Förslag

- Vi tänker att utgångspunkten för arbetet i Dalabiblioteken måste vara att vi följer barnrättens alla lagar och att vi gör vårt allra bästa för att gemensamt lösa de problem som kan uppstå när lagkraven kolliderar. En förutsättning för detta är att alla medarbetare har goda kunskaper om till exempel barnkonventionen, OSL och GDPR. Använd personalens samlade kompetens och olika perspektiv.
- Om Dalabiblioteken vill ompröva hur barnrättens lagar kommer till uttryck i våra gemensamma rutiner behöver vi återigen ta hjälp av en jurist.
- En möjlighet är också att fördjupa arbetet med barnrätt utifrån boken *Löpa linan ut* och Digitekets kurser om barnrätt.
- Om Dalabiblioteken vill att olika lagar prövas mot varandra eller på annat vis justeras innehållsligt måste detta förstås ske i gängse rättsliga instanser.
- Aktiv omvärldsbevakning: vad kan vi lära oss av annan bibliotekssamverkan på nationell och internationell nivå i frågan om barnrätt?
- Karlskoga har till exempel provat frågan om barnavtal och kommit fram till att *Barn kan skaffa ett eget bibliotekskort från 6 års ålder med vårdnadshavares godkännande, och från 13 år utan vårdnadshavares underskrift och utan krav på legitimation*. Undersök om samma regler går att tillämpa i en samverkan som vår.
- För att kunna fördjupa dialogen kring flera av de frågor och synpunkter som har lyfts kring barnrätt och barns tillgång till litteratur så behöver vi bättre statistiska underlag kring exempelvis antal undertecknade låntagaravtal, antal låntagare som är barn, socioekonomiska förhållanden, avstånd till biblioteket.

Låntagaravtalet

Enligt den risk- och sårbarhetsanalys som Dalabiblioteken genomförde utifrån GDPR så är låntagaravtalet en förutsättning för bibliotekets verksamhet. I vår process har flera förslag lyfts kring hur vi skulle kunna förenkla låntagaravtalet samt utvecklingsönskemål som rör bibliotekssystemet.

- Gå igenom och förenkla texterna i låntagaravtalet så långt det är möjligt.
- Översätta låntagaravtalet till fler språk.
- Ta fram lättläst information om vad låntagaravtalet innebär. Översätt den informationen till olika språk.

- Undersöka om och när det skulle kunna bli möjligt för vårdnadshavare att signera låntagaravtalet hemifrån.
- Undersöka om det är möjligt att ta bort kravet på legitimation för ungdomar 13–17 år.
- Se över rutinerna för hantering av pappersavtal.

Bibliotekens externa kommunikation

Ett grundläggande utgångsläge som biblioteken har att förhålla sig till är att alla vårdnadshavare inte kan eller vill komma till biblioteket. Uppenbart är dock att situationen ser väldigt olika ut i olika kommuner. Vi tänker att det finns flera skäl till detta: till exempel att man i några kommuner alltid har haft avtal och därmed upparbetade rutiner för att kommunicera med vårdnadshavare, kommunens storlek och socioekonomiska förhållanden kan ha betydelse liksom sättet man valt att "attackera" frågan med information.

Förslag

- Bättre information och kommunikation om bibliotekskort för barn. Alla föräldrar vet exempelvis inte att vi inte längre har några försenings- eller ersättningsavgifter för barnmedia. Ett sätt är att vi inom Dalabiblioteken genomför en gemensam informationskampanj. Där skulle vi, förutom annan information som vi vill förmedla om bibliotekens roll, kunna berätta om att inga avgifter tas ut när det gäller barn eller barnmedia.
- Biblioteken behöver bli både mer synliga och mer portabla. Det uppsökande arbetet är centralt. Arbeta strategiskt med detta genom att kartlägga var i kommunen som biblioteket kan nå barn och deras vårdnadshavare.
- Skapa rutiner i varje kommun för att använda skola och förskola i kommunikationen med vårdnadshavare.
- Börja tidigt med att informera via barnhälsovården inom ramen för samverkansprocessen Språkslingan Dalarna.
- En viktig fråga är hur biblioteksmedarbetarna bemöter barn som kommer på egen hand för att låna på biblioteket men som saknar bibliotekskort. Ge barn- och unganätverket i uppdrag att ge råd om bemötande och skapa gemensamma rutiner.

Samverkan med skolan

I mer än hälften av enkätsvaren skriver man att barn utan bibliotekskort sätts i någon form av oönskad situation vid klassbesök på biblioteket. Det kan handla om att barnet känner sig utpekad och inte heller får med sig någon bok från biblioteket om läraren inte vill använda sitt tjänstekort. I andra kommuner ses läraren som ansvarig

när skolan besöker biblioteket och det förväntas att barnens lån alltid tas på lärarens tjänstekort. I en kommun tar bibliotekspersonalen på sig ”skulden” som man beskriver det, för att ett barn inte har ett bibliotekskort.

Återigen är det tydligt att det finns stora skillnader i hur man hanterar problemet både från lärarnas och bibliotekens sida.

Förslag

- Det är viktigt att läraren är väl förberedd inför ett besök på biblioteket för att barnen ska få ett bättre bemötande.
- Samma rutiner bör gälla för alla lärare och barn vid klassbesök, till exempel att man kommer överens om att alla elever lånar på tjänste-/institutionskort.
- De vuxna som medverkar i ett klassbesök ansvarar tillsammans för att varje barn får ett bra bemötande.

Bibliotekens interna kommunikation

Under de samtal som vi har haft under vår process har många olika perspektiv, synpunkter och erfarenheter lyfts. Några har tyckt att hanteringen av låntagaravtal i stort sett fungerar bra, medan andra upplever svårigheter och hinder. Det är både viktigt att alla olika perspektiv får höras och att alla medarbetare har kunskap om förutsättningarna för samverkan inom Dalabiblioteken.

Förslag

- Gör frågan om låntagaravtal och bibliotekskort för barn till en angelägenhet för alla medarbetare. Alla behöver kunskap om de gemensamma rutinerna och varför dessa finns. Diskutera och påminn på APT, verksamhetsmöten eller fortbildning med lokal personuppgiftsföreträdare.
- Ta kontakt med de andra biblioteken för att få tips och idéer på konkreta lösningar.
- Ett sätt att fördjupa kunskapen om barnrätt och implementera barnkonventionen i arbetet skulle kunna vara att jobba utifrån boken *Löpa linan ut*.

Ansvar och handlingsutrymme

Gemensamt för enkätsvar och alla samtal är en starkt uttryckt önskan att det ska vara enkelt för alla barn att få låna och få tillgång till biblioteket. Samtidigt finns insikten att vi måste följa lagarna som ju finns där av goda skäl.

Samtalen har också gett utrymme för frågan var gränsen går för bibliotekets ansvar för att ett barn ska få ett bibliotekskort? Något bibliotek nämner avvägandet mellan barnperspektiv och

”medarbetarperspektiv”, med anledning att arbetsbördan för biblioteksmedarbetarna på vissa ställen blivit hög.

Förslag

- Inför den vägledande regeln att aldrig neka ett barn att låna. Alla medarbetare ska känna till de praktiska lösningar som står till buds.
- Kunskap om vilka rutiner som gäller, var man hittar dem och varför de finns, underlättar både den interna kommunikationen och mötet med våra låntagare. Diskutera med varandra och fråga den lokala personuppgiftsföreträdaren om något är oklart eller känns svårt.
- Vi har stort handlingsutrymme i bemötandet (se ”Bibliotekens externa kommunikation” om bemötande).
- Tydlighet mot skolan om vad som gäller under ett klassbesök är en del av vårt handlingsutrymme (se ”Samverkan med skolan”).

Frågor och åtgärder

Några av de enklare frågor som dykt upp har arbetsgruppen eller övriga kollegor har kunnat besvaras eller lösas under processens gång.

Frågor och svar

- *Kan någon annan anhörig till barn än vårdnadshavare, till exempel mor- eller farföräldrar, skriva på avtalet?*
Nej, men det är ett givet tillfälle att skicka med avtal och förklara vad som gäller.
- *Hur vet vi vem som signerat ett hemskickat avtal – är det vårt ansvar?*
Nej det är inte vårt ansvar. Juristen som hjälpte oss med diverse frågor inför implementeringen var helt klar på den punkten.
- *Kan vi enas om att förkomna/förstörda barn- och ungdomsmedia som tillhör Dalabiblioteken aldrig faktureras oavsett om det är barn, vuxna eller skolor/institutioner som lånat dem?*
Ja! Mediegruppen beslutade detta i augusti 2024. Tjänste- och Institutionsavtalen har ändrats i enligt med beslutet. Rutindokumentet uppdateras november 2024.
- *Varför måste vi spara pappersavtalen när till exempel Legimus-avtalen kan slängas efter registrering?*
Enligt Bokföringslagen ska avtal sparas i den form som det sammanställdes och erhöles. Om man väljer att överföra pappersinformation till ett digitalt arkiv ska originalpappret

sparas i tre år. Om man upprättar avtalet digitalt behöver det inte skrivas ut och ingen papperskopia behöver sparas. Grunden i att MTM säger att de kan slängas och/eller att det kan besluta lokalt hur de utskrivna pappersavtalen ska hanteras, är för att medgivandet både sparas digitalt hos dem som personuppgiftsansvariga när kontot skapas *och att låntagaren återigen accepterar användarvillkoren när de loggar in i Legimus första gången*. Det sista steget kan ses som att man upprättar avtalet digitalt.

Tilläggs kan att MTM:s personuppgiftshanteringen i Legimus är mindre komplex än i Dalabiblioteken. Personuppgifterna hanteras enbart i en tvåvägskommunikation mellan låntagare och MTM. Den rättsliga grunden är Allmänt intresse/Myndighetsutövning.

- *Kan någon annan än vårdnadshavare signera ett avtal exempelvis för ett barn placerat i familjehem?*
Ja, om det finns en Särskilt förordnad vårdnadshavare. I de allra flesta fall är det ett barns föräldrar som är vårdnadshavare för barnet. Men det finns situationer när tingsrätten behöver utse en särskilt förordnad vårdnadshavare. Denne ska visa upp sitt förordnande innan barnets låntagaravtal skrivs under.

Praktiska lösningar som genomförts

Gallring av pappersavtal

Från och med 2024-08-21 ska den som registrerar en låntagare med pappersavtal välja att lägga på "Pappersavtal + avtalets namn". Tack vare systemgruppens ändring i Qurias inställningar medger detta att exempelvis pappersavtal för barn kan sökas upp och gallras i mängd.

Justering av avtalens längd

Samtliga avtal har justerats så att de i utskrivet format inte omfattar mer än 2 sidor (raden för underskrift hamnar inte längre på en separat sida).

Sammanfattning av avtalet

Alla avtal för privatpersoner inleds med en ruta med tre (fyra) punkter: Avtalet i korthet.

Avslutning

Vi överlämnar nu denna rapport till Dalabibliotekens styrgrupp och ser därmed vårt uppdrag att belysa frågan om låntagaravtal och bibliotekskort för barn som avslutat för den här gången.

Vi vill tacka alla er som har bidragit med både problembeskrivningar och goda erfarenheter. Ni har lyft många viktiga aspekter kring barns

rättigheter och vad som egentligen är barnets bästa. För oss har det varit viktigt att under processen försöka fånga flera olika perspektiv, både när det gäller problem, goda erfarenheter och förslag till lösningar.

Vi har kommit en bit på väg, men dessa komplexa frågeställningar förtjänar fortsatt fördjupning och reflektion. Ju mer vi vet och kan, desto säkrare kan vi vara och agera utifrån sitt eget handlingsutrymme. Ökad kunskap är också en förutsättning för ökad samsyn kring frågan inom Dalabiblioteken.

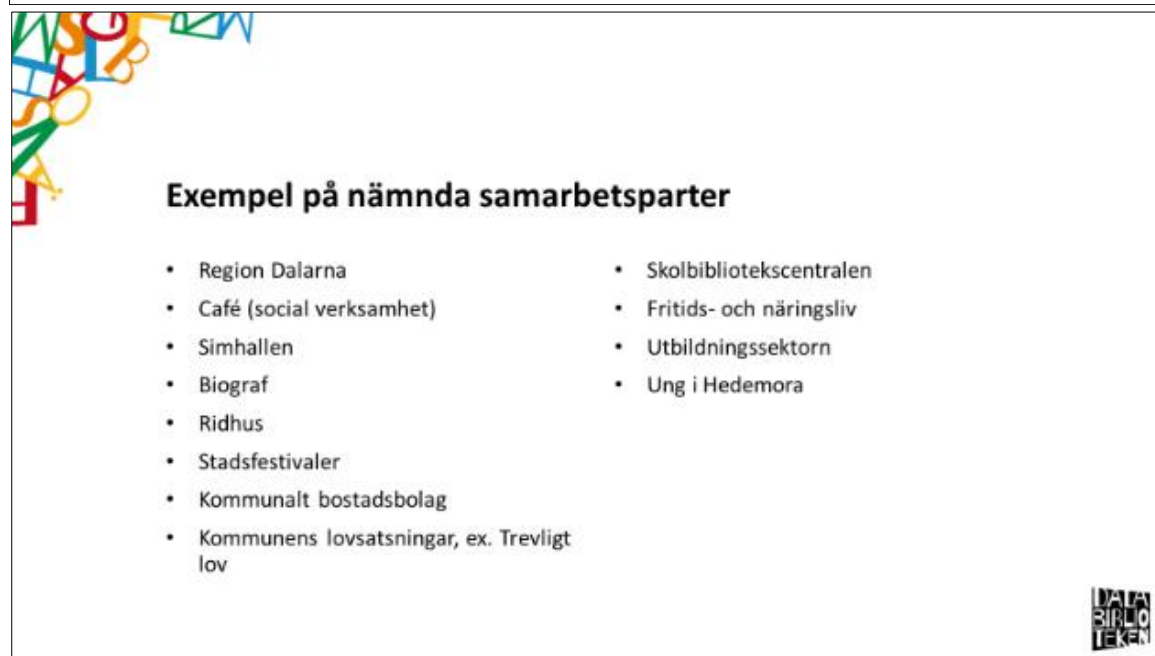
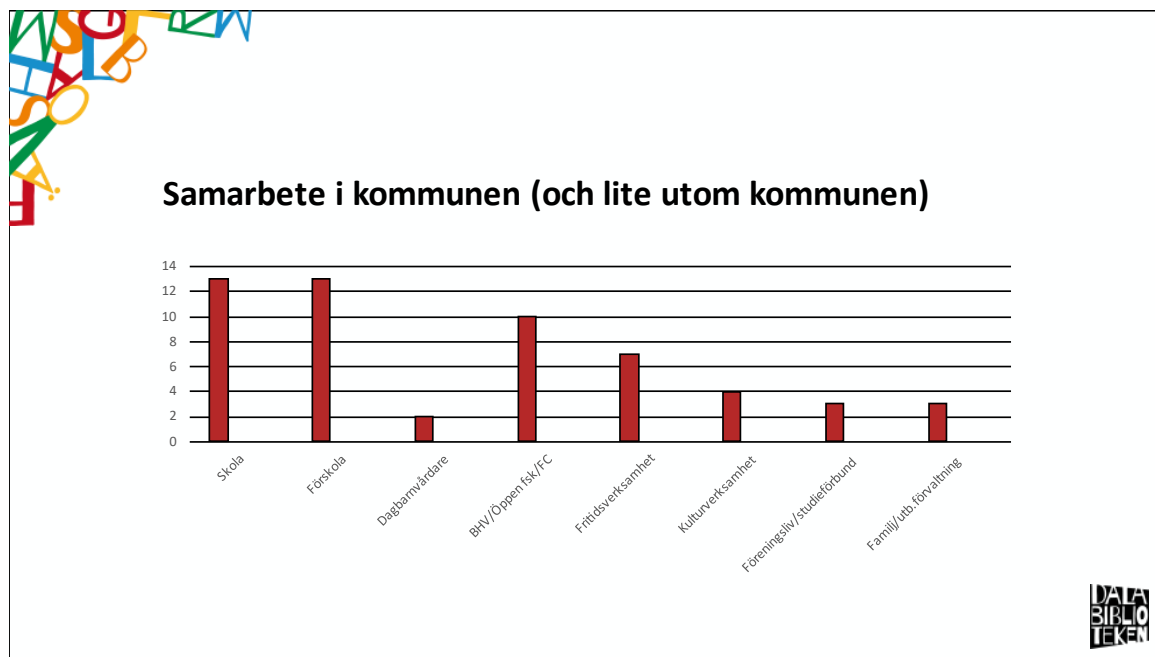
Bilaga 1

Sammanställning enkät

Låntagaravtal för barn Dalabiblioteken

13 av 15 bibliotek svarade på enkäten. Svar saknas från Älvdalens bibliotek och Orsa bibliotek.

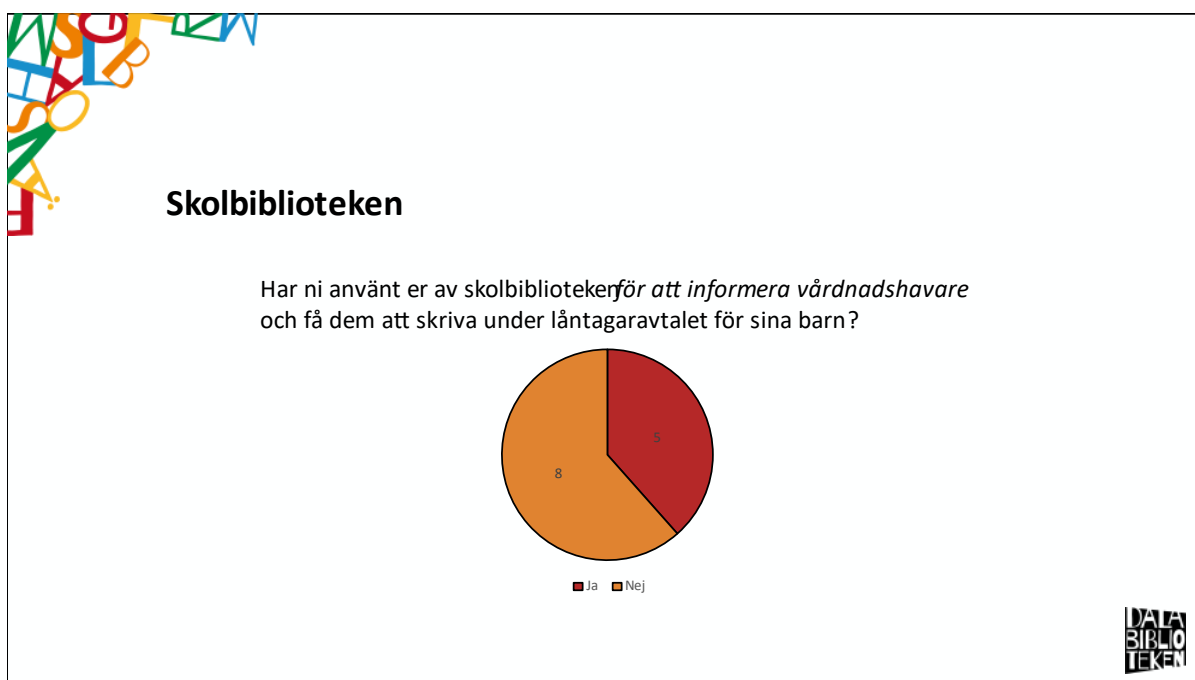
Första frågan vi ställde var om vilka biblioteket samarbetar med idag i kommunen, med tanken att få en överblick över vilka kontakter som finns och som ev. kan användas för information om låntagaravtalen.

Här har man angett vilka aktörer man samarbetar med inom kommunen – och även utom kommunen, alltså icke-kommunal verksamhet. Fritextsvaren har kategoriserats. Bild 2 ovan visar exempel från olika kommuner på samarbetsparter som inte syns i tabellen.

- Samtliga anger skola och förskola som samarbetsparter. BHV och familjecentraler är också en part som många anger, inte alla, men vi vet att det finns åtminstone ett visst samarbete här i alla kommuner genom Språkslingans arbete, ex gåvoböcker.
- Fritids, eller samarbete med fritidsförvaltningen, är en viktig part också.

På frågan om man använt sig av skolbiblioteken i sin kommun för att informera vårdnadshavare och få dem att skriva under låntagaravtalet, svarade 8 bibliotek nej och 5 bibliotek ja.
(Ja: Leksand, Smedjebacken, Vansbro, Mora, Säter).

Av efterföljande kommentarer kan man se att man använt sig av skolbibliotekarier/ skolbibliotekssamordnare för att informera lärare främst. I något fall direkt info till föräldrar:

- **Smedjebacken:** "Skolbibliotekssamordnare informerade lärarna tidigt, och samma information lades ut på [lärplattform]. Vi är ansvariga för skolbiblioteken och har inarbetade kommunikationsvägar vilket har förenklats för oss. Vi når snabbt alla elever."
- **Falun:** "Skolbibliotekssamordnare har skickat ut information till lärarna om avtalen i månadsbrev två gånger".
- **Gagnef:** "Skolbibliotekarie har informerat vårdnadshavare via skolans digitala plattform. Besök av skolbibliotekarien i skolan där hon informerade lärare och de fick skriva under. Extra öppet på integrerat bibliotek i samband med föräldramöte".
- **Vansbro:** "Skolbibliotekarien skriver ut avtal till alla f-klasser, som lärarna delar ut till eleverna. Avtalen tas med hem, vårdnadshavare fyller i och skriver under, eleven tar med det tillbaka till skolan, där skolbibliotekarien samlar in dem och sedan tillverkar lånekorten. Korten delas ut tillsammans med en kasse och gåvobok från folkbiblioteket. Upptäcks det då att något barn saknar lånekort tar skolbibliotekarien på sig skulden för att inte barnet ska känna sig utpekade, och så får barnet med sig ett nytt avtal hem för påskrift. Uppskattningsvis 90-95% av utdelade avtal upplevs komma tillbaka med underskrift (gäller barn i f-klass)".

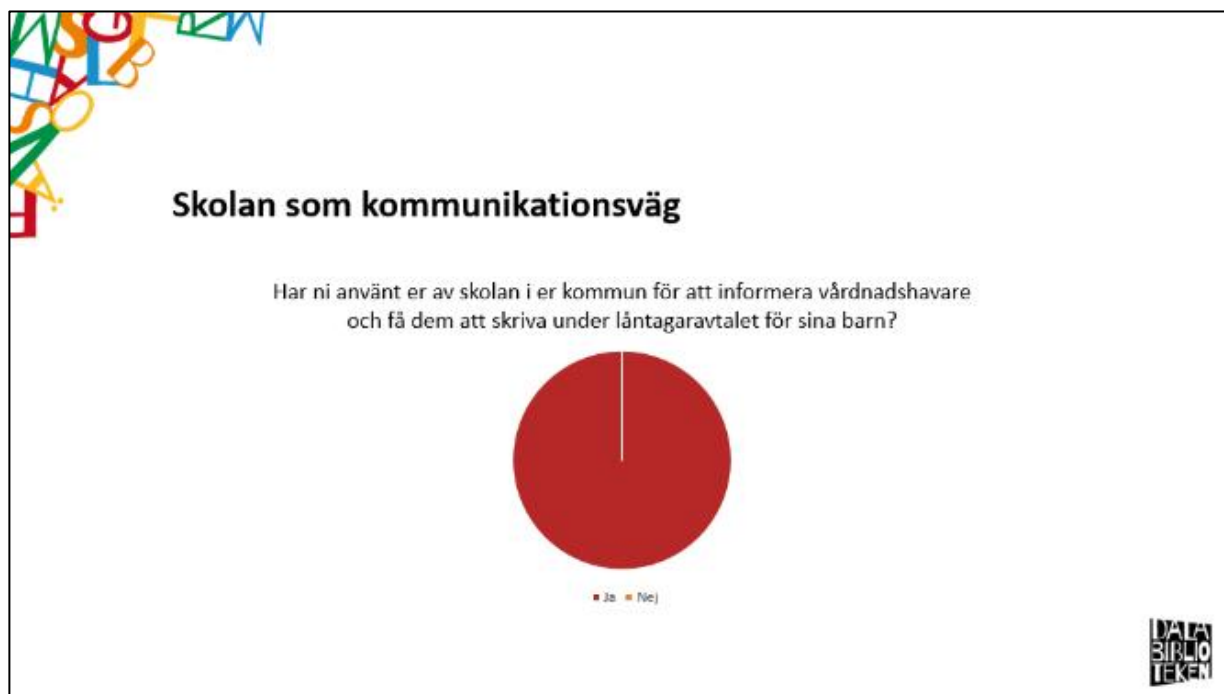
- **Säter:** "Framförallt har vi använt oss av de integrerade skolbiblioteken i Stora Skedvi och Gustafs. Där finns ju signeringsplattor på plats alltid. På dessa skolbibliotek har vår personal vid enstaka tillfällen varit på fritids vid hämtningstid (föräldrar aviserades om dessa tider innan)."
- **Malung:** "Vi har inte skolbibliotek på de yngre stadierna, men vi har informerat vid klassbesök på folkbiblioteket."

En majoritet av biblioteken (10) svarar Nej på om man besökt skolan eller andra platser i kommunen med signeringsplatta.

Kommentarer:

- **Borlänge:** "Vi har besökt några skolor med signeringplatta men främst för personal så att de kan låna till eleverna."
- **Mora:** "Fanns ambition att göra men landade aldrig i vilken skola man skulle börja."
- **Säter:** "Personal har vid enstaka tillfällen varit på fritids vid hämtningstid."

Samtliga svarande har angett att man använt sig av skolan i kommunen för att nå vårdnadshavare med info om låntagaravtal för barn:

- **9 av 13** svarande bibliotek har angett att man använt sig av skolornas lärplattformar för information till vårdnadshavare angående låntagaravtalen.
- **6 av 13** svarande bibliotek har angett att man skickat pappersavtal till lärarna i kommunen för vidarebefordran till vårdnadshavare.
- **1 bibliotek** (Borlänge) anger att man har gått via förskolan för information om låntagaravtal, där man även tagit fram en information till vårdnadshavare.

Några kommentarer om hur man använt sig av skolan för information till vårdnadshavare:

- **Leksand:** "Inför klassbesök fick lärarna avtalen i pappersform för vidarebefordran till vårdnadshavare".
- **Hedemora:** "Inför besök på biblioteket får lärare ett informationsbrev samt ett frankerat kuvert med bibliotekets adress som de delar ut till alla elever. I brevet informeras det om Dalabiblioteken, vad det innebär och varför man ska signera ett låntagaravtal. I brevet framgår det också att det är önskvärt om vårdnadshavare signerar avtalet i första hand på biblioteket. Om det inte är möjligt så kan vårdnadshavare fylla i blanketten "Låntagaravtal för barn" samt bilagan med personuppgifter. Därefter görs bibliotekskortet i

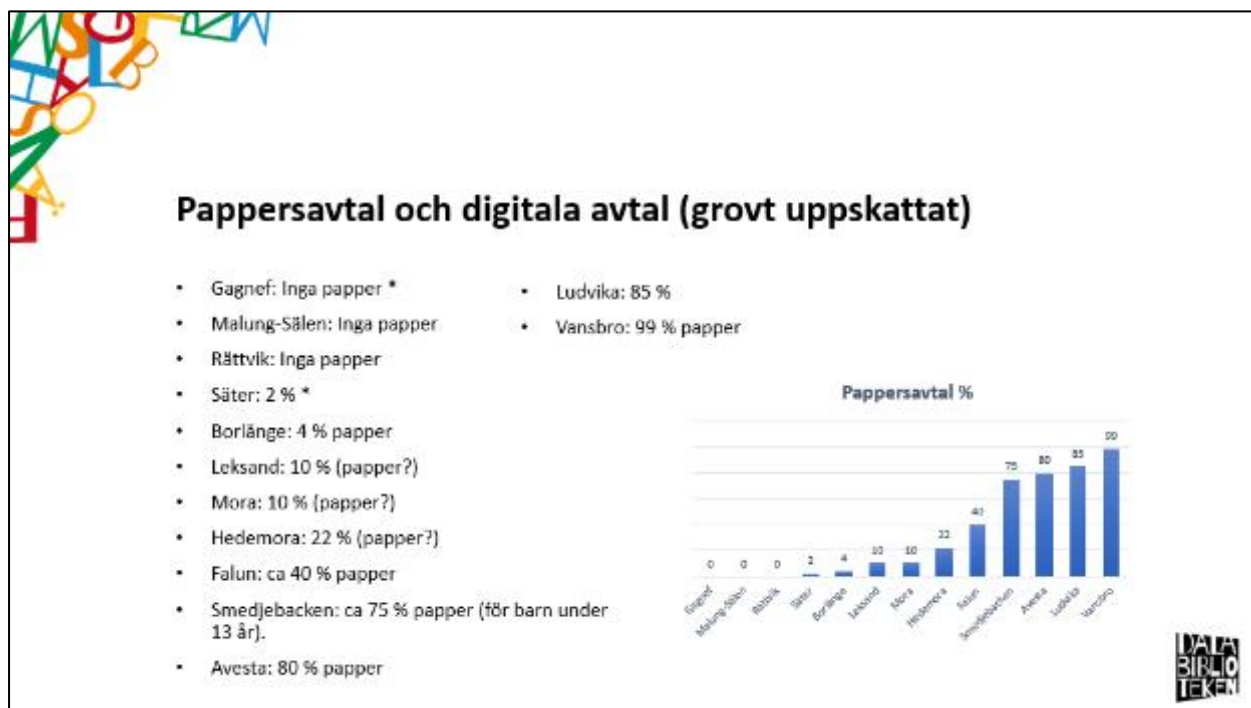
ordning. Låntagaravtalet sparas om sådant är ifyllt och bilagan strimlas. Barnet får sedan sitt kort vid besöket”.

- **Ludvika:** ”Vi har skickat ut till alla lärare som skickat vidare avtalen med eleverna hem. Lärarna har skickat de ifyllda avtalen tillbaka till biblioteket”.
- **Falun:** ”Inför förskolevisningar har lärarna fått information om avtalen och hur de ska skrivas under av vårdnadshavare”.
- **Avesta:** ”Alla förskoleklasser bjuds in till biblioteksbesök. Vi brukar skicka ut lånekortblankett till pedagogerna så att barnen får med dem hem för påskrivning. Vi har gjort likadant efter sammanslagningen. Nu skickar vi hem låntagaravtal och bilaga, personuppgifter.”

Andra kontakter och vägar att nå vårdnadshavare

- **Mora:** Firade ”Dalabiblioteken 1 år”: vi hade en drive, ”Välkommen att skaffa bibliotekskort”. De barn som skaffade lånekort eller visade upp sitt lånekort fick fiska i en fiskdamm.
- Sociala medier
- Annons i tidning/lokalblad inför lanseringen
- **Falun:** Bokbussen har besökt bostadsområden
- Öppet hus på biblioteket i samband med invigning av Dalabiblioteken.
- Skapat egen lapp med *information* om låntagaravtal, att skicka med barn hem som inte har påskrivna avtal.
- Affischerat på skolor i början av samarbetet.

Vi ställde frågan om hur stor andel av de påskrivna låntagaravtalen för barn som utgörs av pappersavtal respektive digitala avtal i kommunen (grovt uppskattat).

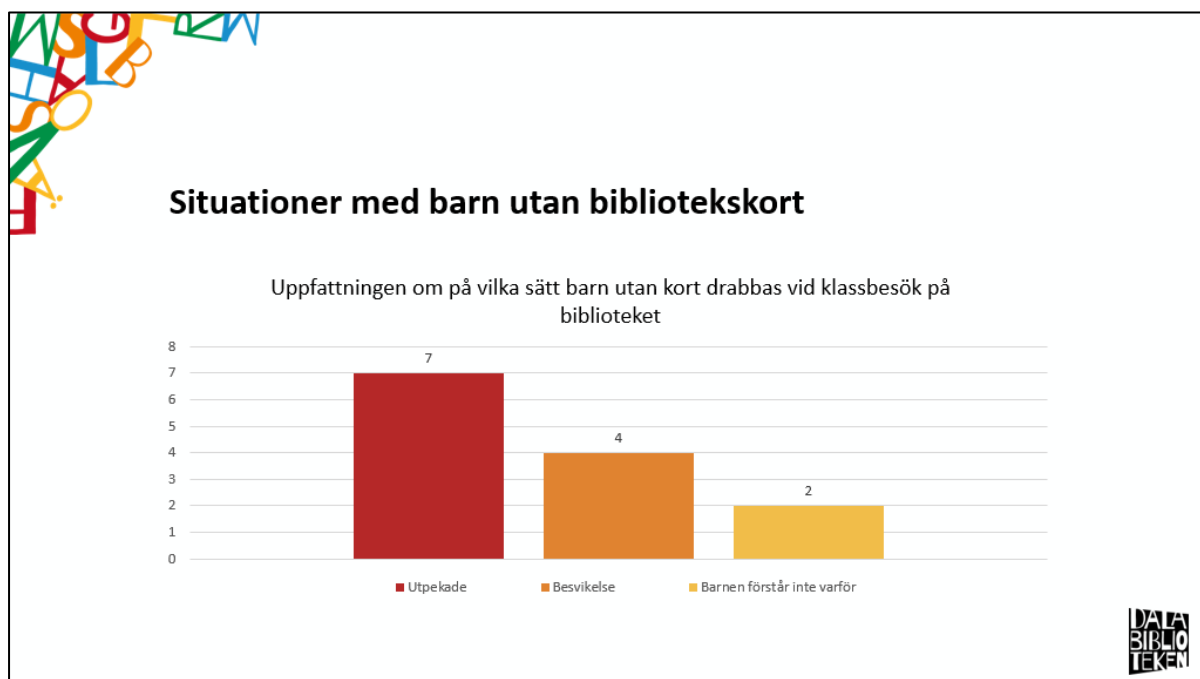
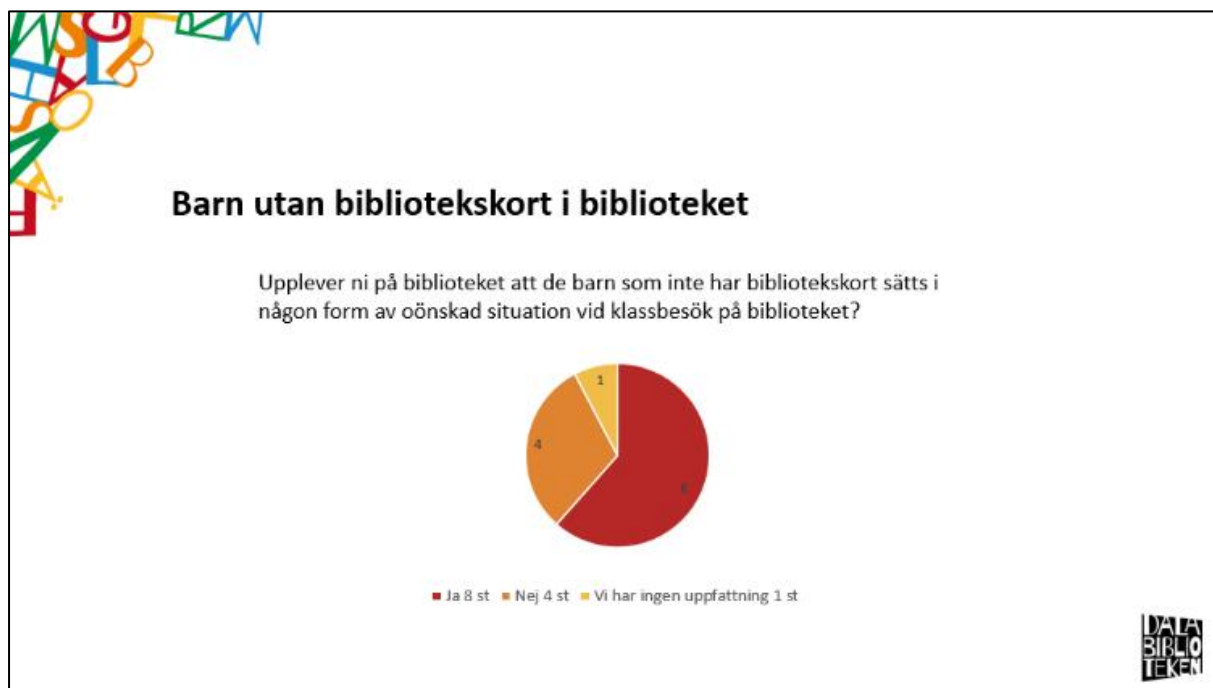

6 av 13 svarande bibliotek har som sagt angett att man har skickat pappersavtal till lärarna i kommunen för vidarebefordran till vårdnadshavare.

Kommentarer:

- **Säter:** Väldigt liten andel pappersavtal. Vi har aktivt valt att skicka ut så få pappersavtal som möjligt, tjatat tjatat tjatat istället på barnen vi möter i skolbiblioteken. Nu har vi i princip slutat tjata på många barn, och skickat ut några avtal, förberedda med kuvert och frimärken osv.
- **Gagnef:** Vi har nyligen börjat dela ut kuvert med info och avtal, men inget har ännu kommit åter.
- **Ludvika:** Väldigt mycket mer papper än digitala. Av de som kommer in på papper så saknas ca 30 % en underskrift då den ligger på sidan tre...
- **Smedjebacken:** För i stort sett alla barn från 13 år och äldre är det digitala påskrivna avtal. För barn under 13 år uppskattningsvis 25 % har av vårdnadshavarna skrivit under digitalt, resterande pappersavtal (75 %).

Vi ställde frågan om man på biblioteket upplever att barn som inte har bibliotekskort sätts i någon form av oönskad situation vid klassbesök på biblioteket. Vid en följdfråga ombads man i så fall beskriva på vilket sätt man upplever att barn blir satta i en oönskad situation.

En klar majoritet av de svarande anger att man uppfattar att en del barn sätts i någon form av oönskad situation när de besöker biblioteket med sin klass.

De bibliotek som uppfattar att barn blir satta i en oönskad situation anger olika saker. Svaren i fritext handlar framför allt om att barn blir utpekade i gruppen, i situationen, att de blir uppenbart

besvikna över att inte få ett kort, och att de inte förstår varför de inte får ett kort – alltså förstår inte det komplexa sammanhanget med GDPR och avtal.

Svar på frågan om man upplever att barn sätts i någon form av oönskad situation vid klassbesök:

- **Leksand:** "Ja, då får jag ta de lånen på mig då" säger läraren.
- **Hedemora:** Även om barnet får låna på lärarkortet/klasskortet blir det ett slags utpekande. (Kanske barnet får vara med om liknande situationer vid andra tillfällen.)
- **Ludvika:** Vi har haft både gråtande och skrikande barn!! De kan inte reservera önskade böcker, de blir att "sticka ut" från de övriga i klassen. Ofta får de flesta i klassen ett lånekort men ej ett par-tre st som då känner sig utanför, utan att riktigt förstå varför.
- **Gagnef:** Dels barn med annat modersmål än svenska som inte riktigt förstår varför de inte har ett kort som alla andra, dels barn som förstår att just deras föräldrar missat att skriva på avtalen.
- **Avesta:** De barn som inte fått underskrivet av sina föräldrar blir besvikna vid klassbesöket för de får inget eget lånekort och kan inte låna böcker som sina klasskamrater, men det är ingen skillnad mot hur det var innan sammanslagningen. Eftersom att föräldrarna förut skrev på ett godkännande för att barnen skulle få lånekort.
- **Malung-Sälen:** Det blir lite obekvämt när de ska låna på lärarens kort och i vissa fall får de inte låna ut på läraren. Barn vars föräldrar inte kommer skriver på sticker ut och sjunker ihop varje gång de inte får låna. Ofta berörs de barnen som redan är i någon form av utsatt situation.
- **Säter:** Vi svarar ett STORT JA. Barn blir utpekade, det blir tydligt att det är något annorlunda med dem. "Haha, har du inget kort, du får inte låna!". Barn kommer själva och säger att "min mamma kommer aldrig att komma in, hur ska jag kunna få låna?". Barn blir utpekade av lärare och assistenter "har dina föräldrar inte varit in än, nej då får du inte låna!".
- **Borlänge:** Flera klasskamrater kan låna på eget kort och vissa lånar på lärarens tjänstekort.
- **Smedjebacken** (svarade nej men ville lämna en kommentar): De som inte har bibliotekskort för Dalabiblioteken får låna via lärarens kort. Detta har inte upplevts som något problem.

Nästa fråga handlade om hur man löser situationen med att barn saknar bibliotekskort vid klassbesök.

De allra flesta barn utan avtal får **låna på lärarens kort eller klasskortet**. Två bibliotek anger att man använder sig av diskens barnkort.

Några av svaren till frågan (de flesta anger liknande svar om att läraren tar lånet på sitt kort):

- **Borlänge:** Använder kortet "Barn utan lånekort" och skickar med ett pappersavtal hem för underskrift.
- **Rättvik:** Personal lånar all litteratur på tjänstekortet.
- **Gagnef:** Vissa lärare använder sina tjänstekort till dessa barn, andra lärare vill inte det och då har vi ett administrativt kort som vi lånar ut på."
- **Ludvika:** Antingen genom "lärarkort" eller genom lånediskens "specialkort" för barn. Vissa lärare vill inte låna klassböckerna på lärarkortet.
- **Smedjebacken:** Vid ett klassbesök ses läraren som ansvarig och läraren har med klasslista. Läraren "legitimerar" eleven.
- **Leksand:** Läraren tar lånen på sitt tjänstekort och vi skickar med ett avtal.
- **Malung-Sälen:** Vid ej påskrivet avtal: I de flesta fall får de låna på lärarnas tjänstekort, men vissa lärare har sagt nej till det (för att få föräldrarna att skriva på. Vid påskrivet avtal men glömt kort: Letar rätt på dem i systemet.
- **Mora:** Läraren får låna, det är skolans ansvar att sköta detta om alla barn förutsätts låna en bok under skoltid.

Vi ställde frågan om hur man gör när ett barn utan bibliotekskort kommer till biblioteket på egen hand och vill låna medier:

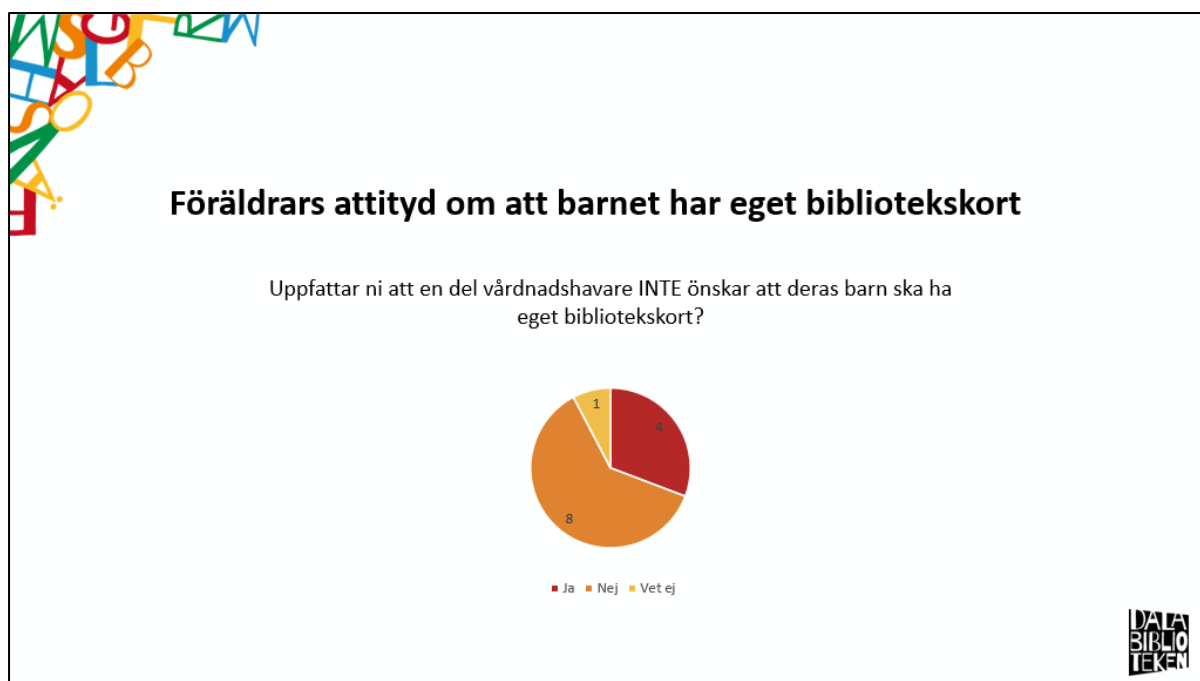
En klar majoritet av svarande har ett specialkort i lånedisken för barn utan avtal/kort. En mindre del bibliotek skickar med ett avtal hem med barnet, två bibliotek skickar med information om låntagaravtal:

Några kommentarer:

- **Mora:** Vi skickar med ett barnavtal som de får återkomma med när det har blivit underskrivet. Läger undan mediet de önskar låna. Oftast kommer de sedan åter med avtalet påskrivet.
- **Leksand:** Vi har ett barnkort i varje disk som vi lånar ut på. Skickar med avtalslappen hem (helt meningslöst eftersom vem som helst kan skriva på).
- **Vansbro:** Vi uppmanar barnet att komma tillbaka med en vuxen hit till biblioteket.
- **Säter:** På integrerade skolbibliotek: lånar ut på klasskortet. På huvudbiblioteket: vi har ett speciellt lånekort i lånedisken. Någon gång har vi lånat ut på barnets konto trots att det inte är påskrivet (med uppmaning att vårdnadshavare ska komma in och skriva på).
- **Smedjebacken:** Om de kan sitt eget personnummer och sin pinkod, så kan de låna i automat. Om de inte kan sitt personnummer så kan vi hitta dem i klasslistor för elever i Smedjebackens kommun. Dessa klasslistor förvaras inlåsta i kassaskåp.
- **Falun:** Vi har ett konto i Quria som heter Barn och unga Falun: utan lånekort där vi kan låna böcker på och ge dem kvitto. Vi tillåter enbart böcker vid detta lån då vi inte kan skicka påminnelser.

- **Hedemora:** Vi har ett administrativt barnkort för att kunna låna ut till barn som inte har vårdnadshavare med sig. Vi passar också då på att skicka med ett följebrev om nytt avtal”.
- **Ludvika:** ”Lånediskens specialkort (händer dock sällan).”
- **Rättvik:** Barnkort används vid särskilda fall. Infoblad till föräldrarna”.

Nästa fråga rörde uppfattningar om vårdnadshavares attityd till att barn har eget bibliotekskort:

Majoriteten av svarande (8) uppfattar *inte* att vårdnadshavare *inte* vill att deras barn ska ha bibliotekskort. De som svarade Ja eller Vet ej har kunnat kommentera sitt svar i nästa fråga. Samtliga fem kommentarer:

Borlänge: Troligen skyddad identitet.

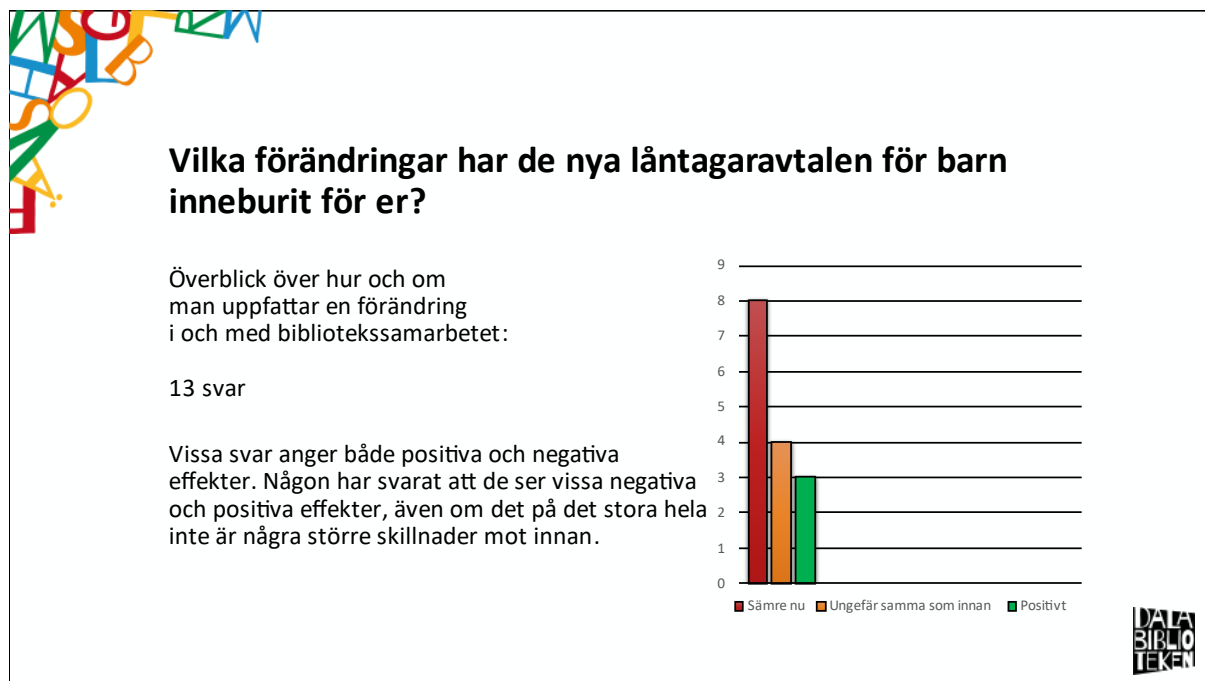
Ludvika: De finns men är väldigt få. Oftast kan man förklara extra för dem, de kan tex vara oroliga för att det ska kosta något eller bli ersättningsskyldiga vid förlorade lån.

Mora: Det är några enstaka. Dessa vill ha koll på ev. krav så att media ej kommer bort.

Falun: En ungdom fick inte kort av vårdnadshavare då de inte hade tid att göra kortet. Vissa föräldrar säger nej då de inte tycker att barnen är ansvariga nog för bibliotekskort. Vissa barn kan inte be sina föräldrar att de ska komma till biblioteket pga familjesituationer eller föräldrars arbete. Vissa vårdnadshavare anser och ser tyvärr inte vilka möjligheter och behov som finns för att deras barn ska ha ett bibliotekskort pga olika funktionsnedsättningar.

Säter: (svarade Vet ej): Inte som vi uppfattat det, men vi vet ju inte anledningen till att de vårdnadshavare som inte skrivit på sina barns avtal inte har gjort det.

Vilka förändringar upplever i och med de nya låntagaravtalen för barn inom Dalabiblioteken?
Frågan ställdes öppet med svar i fritext. Svaren sammanställdes i tre kategorier: Sämre, Ungefär samma som innan och Positivt/Bättre nu.

En majoritet av svarande uppfattar att de inneburit en försämring. Viktigt dock är att flera bibliotek anger både upplevda försämringar OCH positiva effekter. Det upplevs alltså ofta inte enbart som positivt eller negativt.

Av svaren kan man utläsa 8 mer negativa formuleringar, och några positiva, en del upplever ingen större skillnad. Samtliga svar redovisades sedan efter "kategori" om hur man upplever ev. förändringar:

Gult = Svar som beskriver inga större förändringar: man upplever att det är ungefär som förut.

Grönt = Svar som beskriver positiva effekter eller upplevelser

Rött = Svar som beskriver negativa upplevelser av låntagaravtalen och där man ser att de innebär en försämring för barn.

Vilka förändringar har de nya låntagaravtalen för barn inneburit för er?

- **Mora:** På det stora hela inte så stor förändring, vi hade en liknande modell tidigare i Övansiljans bibliotek. Målsman har fått skriva på blanketten för lånekort, detta var dock inte ett avtal utan bara en blankett. Vi sparade ej dessa blanketter pga GDPR.
- **H-mora:** Administrativt: Inte så stora förändringar då vi även tidigare hade avtal som vårdnadshavare skulle skriva under. Snarare mindre administration nu eftersom fler kan signera digitalt. Dessutom kan 1317-åringar signera på egen hand.
- **Sm.b:** I princip inga större förändringar.
- **Vansbro** [Inga] egentligen. Den största skillnaden blev efter 2018 i om den nya GDPR-lagstiftningen.

- **Rättvik:** Fungerar bättre nu!
- **Gagnef:** Positivt - fler föräldrar till bibblan.
- **Hedemora:** Positiva effekter: Ett starkare skydd för barnet eftersom deras personuppgifter är extra skyddsvärda.

Vilka förändringar har de nya låntagaravtalen för barn inneburit för er?

- **Leksand:** Mer krångel, mindre biblioteksvänligt.
- **Gagnef:** Negativt - alla föräldrar kommer inte, vilket de måste för att barnen ska få lånekort.
- **Borlänge:** Fler barn som inte har lånekort. Hantera pappersavtal.
- **Ludvika:** Massor av extra arbete - arbetstid läggs på att kopiera, skicka ut, skriva in, arkivera avtal, istället för att arbeta direkt läsfrämjande!
- **Säter:** Mer administration, sämre arbetsmiljö. Fler barn som hamnar i kläm. En onödig spärr för barn att låna och läsa, det är något som kan radera år av läsfrämjande arbete.

- **H-mora:** Negativa effekter: Lever nog inte upp till barnkonventionens intentioner om allas barns lika rätt till biblioteksservice. En del barn kan nog känna ett utanförskap.
- **Avesta:** Att vi måste spara väldigt mycket pappersavtal. Vi kommer också behöva lägga mer administration på att rensa inaktiva efter tre år. Osäkerhet vid hanteringen av påskrivna pappersavtal, tex när det ska skickas från skolorna till oss. Eftersom att vi använder internpost.
- **Malung:** Att vi inte kan dela ut lånekorten gemensamt i klassen, som har varit en liten happening i förskoleklass tidigare.

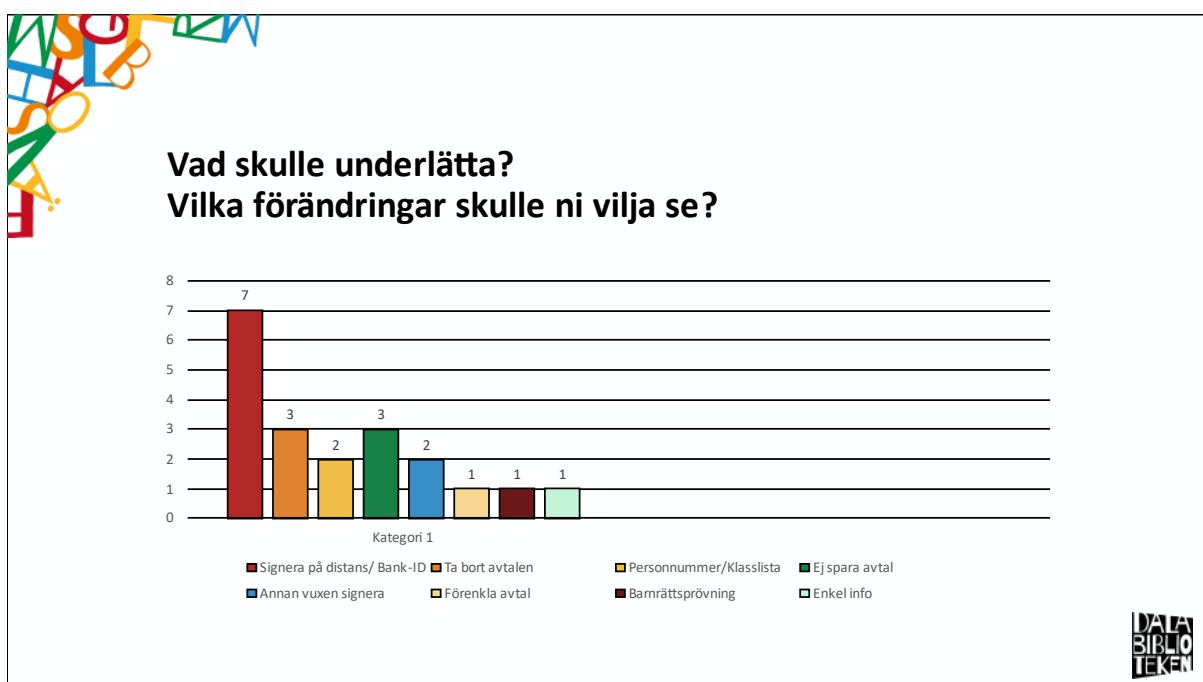

Vilka förändringar har de nya låntagaravtalen för barn inneburit för er?

- Falun:** Vi måste neka barn lånekort :(Avtalstexten kan vara avskräckande för vissa målgrupper som gör att vi har svårt att nå ut till dem. Upplever att det är svårare. Hinder för ungdomar att låna utan föräldrar med sig att låna om de inte har leg. vid biblioteksbesök. De flesta unga har inte leg. Socioekonomisk svaga barn blir särskilt utsatta. Barn och ungdomar med olika funktionsnedsättningar har kanske inte förståelsen vad ett avtal innebär och är beroende av att sina vårdnadshavare har intresset att hjälpa dem att få ett bibliotekskort.

Sista frågan i enkäten var om man hade några konkreta förslag på vad som skulle kunna underlätta för just den egna kommunen vad gäller låntagaravtalen för barn. Förslag på förändring, förbättringar, justeringar osv. för att få till ett smidigare arbetssätt.

I förslagen och idéerna om vad som kan underlätta eller förbättras ser man att många svar handlar om att kunna signera avtalen hemifrån. 7 svarande anger detta som önskvärt. Några bibliotek önskar att ta bort avtalen helt. Att förenkla avtalen eller att skapa en mycket enkel info om avtalen

och vad man skriver under på, ser några som nödvändigt. Hanteringen av avtal är en annan central fråga och några bibliotek önskar att man slapp spara avtal på det sätt som man ska göra idag.

Svar om att kunna signera på distans / Bank-ID:

- **Mora:** Det hade varit najs att kunna skapa konto för barn med bank-id hemifrån. Förutsätter dock koppling mellan barn och vårdnadshavare i systemet.
- **Hedemora:** Att vårdnadshavare skulle kunna signera barnets avtal digitalt via BankID eller FrejaID. Därefter skulle man kunna dela ut bibliotekskorten via läraren/pedagogen.
- **Malung:** Att vårdnadshavare kunde godkänna barnens avtal online med Bank-ID. Att vårdnadshavare tydligt kunde se vem i familjen som har lånat vad (upp till 13 = funktion som 1177).
- **(Flera bibliotek:** Att vårdnadshavaren skulle kunna skriva under för sitt barn direkt på webbplatsen.)

Svar om att ta bort avtalen, eller förenklar avtalen, eller använda klasslista/personnummer:

- **Ludvika:** Bäst om avtalen kunde tas bort helt!! Annars förenkla avtalen till max en enkel sida - resten av info kan läggas i en bilaga som de kan behålla. Ändra ordet/rubriken avtal till något mer begripligt och mindre "skrämmande" "Grattis - Ditt barn ska få ett lånekort! "
- **Leksand:** Ta bort avtalen. Om barnet kan skriva sitt personnummer på nummerplattan, kan det bli registrerat som låntagare och få eget lånekort. Om barnet inte kan det, måste vårdnadshavare eller annan vuxen (mormor, pedagog etc) vara med.
- **Säter:** För de barn som inte får påskrivna avtal: kunna skapa ett lånekonto med bara födelsedatum, namn och kontaktuppgift. Vi på biblioteket signerar och ansvarar för detta konto.
- **Vansbro:** Att ALLA barn får lånekort enligt klasslista, som delas ut av skolbibliotekarie vid skolstart, utan avtal. Med barnkonventionen i ryggen borde vi ha tillräckligt med kött på benen att motivera detta.

Svar om att inte behöva spara avtal:

- **Smedjebacken:** Om juridiskt möjligt så önskas att pappersavtal inte behöver sparas efter att det markerats i Quria att avtal är underskrivet.
- **Säter:** Inte behöva lagra och hantera pappersavtal. Istället kunna skanna in och ladda upp i Quria. Alternativt få strimla avtalet direkt när vi lagt in barnet i Quria.
- **Borlänge:** Hantera pappersavtal.

Övrigt:

- **Falun:** Titta på Örebros barnrättsliga prövning av barnkonventionen vs GDPR. Även Karlskoga som har tagit bort leg. för 13-18 åringar.
- **Gagnef:** Tydlig enkel information i samband med skolstart till F-klass. Nå högstadielärarna.
- **Borlänge:** Att mor och farföräldrar kan signera avtal.

Ytterligare information eller kommentarer:

- Komplex fråga då många lagar krockar med varandra: GDPR, Barnkonventionen, Föräldrabalken etc.
- Bra att frågan lyfts.
- Se till att pröva GDPR och föräldrabalken mot barnkonventionen. Vi måste stå upp för barnen och deras rättigheter.
- Bemanna skolbiblioteken så är problemen med avtalen lösta.
- Vi tycker att diskussionen om barnrätten kontra dataskyddsförordningen är jätteviktig och önskar att den skulle tas på högre nivå än i enskilda bibliotekssamarbeten.
- Förslag på avtalstext: "*Grattis - Ditt barn ska få ett lånekort! " Allt är gratis och vi behandlar ditt barns personuppgifter på ett säkert sätt i Dalabiblioteken. De personuppgifter vi hanterar i vårt datasystem är OK = underskrift ! ***** All övrig info på eget papper som kan sparas hemma.*
- Vi vill ge barn lånekort utan avtal.
- Allt makt åt biblioteket vår befriare och barnkonventionen är lag i Sverige!

Bilaga 2

Workshop låntagaravtal och bibliotekskort för barn

Datum:

- **21/5** kl. 13–16 (Avesta, Malung-Sälen, Vansbro, Hedemora)
- **22/5** kl. 13–16 (Borlänge, Falun, Orsa)
- **4/6** kl. 9–12 (Leksand, Ludvika, Smedjebacken, Säter)
- **20/8** kl. 9–12 (Gagnef, Älvdalen, Mora, Rättvik)

Inledning (fakta: bakgrund, process)

Syfte: hjälpa till att tydliggöra vad frågan handlar om, visa var vi är i processen, vad har vi gjort hittills, varför är just vi här?

Fortsätta bygga på det vi redan har utifrån tidigare samtal och kartläggningen.

Äga frågan tillsammans.

Tid	Vad	Fakta/fråga	Samtalsform ev. redovisning
9.00 13.00	Inledning	MMB, ASK, SS: Vi presenterar oss och berättar varför är vi här i dag. ASK, SS, MMB: Vad vi har gjort hittills.	Info Tidslinje. 15 min
9.15 13.15	Incheckning	ASK: Introducera incheckningen. Frågor: <i>Vilken känsla kommer du med i dag?</i> <i>Vad är viktigt för dig?</i>	Samtal två och två. 4 min
9.20 13.20	Presentation	ASK: Låta alla presentera sig. <i>Namn, bibliotek, roll</i> <i>Om du vill, din känsla i dag eller något som är viktigt för dig.</i>	Laget runt 10 min
9.30 13.30	Fånga upp ev frågor	SS: Om frågor under tiden så svarar vi så gott vi kan. Om inte så har vi en p-plats och återkommer till er. Sara antecknar. MMB: Introducera upplägg av workshop. Två delar: -värderingar/bemötande -interna rutiner Några exempel från enkäten.	Info helgrupp 5 min Info helgrupp 5 min

Värderingar- och rättighetsfrågor (estetisk och reflekterande domän)

Syfte: lyfta sådant som berör och väcker känslor, ge bekräftelse och förhoppningsvis nya perspektiv. Fundera över möjligheter och handlingsutrymme - på biblioteken och var och en av oss.

Tid	Vad	Fakta/fråga	Samtalsform ev. redovisning
9.40 13.40	Synliggöra våra olika perspektiv och roller	ASK: Introducera samtalsmetod. Fråga: <i>Vad är viktigt för dig kring den här frågan (låntagaravtal, barns rättigheter och bibliotekskort för barn) utifrån din roll och din arbetsplats?</i> Nästa grupp: <i>Vad hörde ni och vad tänker ni utifrån ert perspektiv?</i>	Storgrupp: chef/barn/puf pratar gruppvis, i 4 min var. Övriga har kamera och mikrofon av och lyssnar. MMB tar tid. 20 min
10.00 14.00	Paus		15 min Dela in i grupper
10.15 14.15		ASK: Introducera samtalsupplägg. Medarbetare möter dagligen barn och vi har gjort ett omfattande förarbete inför Dalabiblioteken. Fråga: <i>Vad är vi bra på?</i> <i>Vad har vi gjort hittills som har gynnat barn?</i>	Samtal i grupprum, blanda roller + bibliotek 5 min Återberätta i storgrupp. 10 min
10.30 14.30	Ansvar och handlingsutrymme	MMB: Vi är här i dag för att skav finns på flera ställen men det upplevs ändå olika. Utgångspunkt: barn upp till 13 år får tillgång till bibliotek via olika vuxna.	Fyra/tre grupper med kollegor från eget bibliotek. 10 min Återberätta i helgrupp

		<p>Fråga: <i>Vilket ansvar och vilka möjligheter har vi att ta tillvara barns rättigheter vid exempelvis:</i> <i>-klassbesök</i> <i>-barn och annan vuxen än vårdnadshavare</i> <i>-barn som kommer själva</i></p> <p><i>Hur ser du på ditt eget handlingsutrymme i ditt arbete?</i></p>	15 min
10.55 14.55	Paus		5 min Dela in i grupper.
11.00 15.00	Barn är beroende av vårdnadshavare för att få bibliotekskort och det är svårt för biblioteken att nå alla.	<p>MMB: Introducera samtal. Fråga: <i>Ert bibliotek kommer till hösten att femdubbla personalstyrkan för att ni ska nå samtliga vårdnadshavare i kommunen. Hur skulle ni arbeta?</i></p>	<p>Samtal i grupprum, blanda olika bibliotek 10 minuter</p> <p>Återberätta i helgrupp 10 minuter</p>

Dialog kring interna administrativa frågor + avslutning (produktionens domän, handling)

Syfte: lyfta olika möjligheter kring vad vi skulle kunna göra direkt och vad som skulle vara möjligt/önskvärt på längre sikt.

Tid	Vad	Fakta/fråga	Samtalsform ev. redovisning
11.20 15.20	Vad kan/vill vi göra för att förändra och förbättra?	ASK: Vi vill fånga upp vad vi skulle kunna göra på kort resp. lång	Storgrupp 20 min

		<p>sikt för att förändra och förbättra.</p> <p>Frågor:</p> <p><i>Vilka praktiska åtgärder ser du som kan göras på kort sikt för att det ska funka bättre?</i></p> <p><i>Vad kan göras hemma respektive gemensamt inom Dalabiblioteken?</i></p> <p><i>Vad vill och behöver vi göra på längre sikt?</i></p>	<p>Vi noterar vad som sägs.</p> <p>Fyller på vid behov med sådant vi hört.</p> <p>(SS, MMB, ASK)</p>
11.40 15.40	Utcheckning	<p>MMB: checkar ut</p> <p>Fråga:</p> <p><i>Vad har vi åstadkommit om tre år?</i></p>	<p>Laget runt.</p> <p>10 min</p>
11.5 15.50	Avslutning	<p>ASK (MMB, SS): Vad händer nu? Avslutande workshop i augusti.</p> <p>Arbetsgruppen återkopplar till AU/styrgrupp inför fortsatt dialog och eventuella beslut.</p>	<p>Storgrupp</p> <p>10 min</p>